

Activiteiten 2015 - 2016

Overzicht van culturele instellingen in de
deelregeling Meerjarige programma's

inhoud

5 voorwoord

6 Archiprix

- 7 De relevantie van het beste afstudeerwerk
- 8 archiprix.org
- 9 Workshops

10 Architectuur Lokaal

- 11 De Olifantenkooi: Koepelgevangenissen en Wonen in een kelderbox?
- 12 MicRO: Planning voor kleinschalige bedrijvigheid/startups
- 13 Masterclasses Creatief Ondernemerschap Architectuuro opdrachten

14 Bureau Europa

- 15 Werkplaats voor de Nieuwe Wereld
- 16 Domestic Affairs, a house is a home to a paradox
- 17 Common Carnaval

18 Internationale Architectuur Biennale Rotterdam (IABR)

- 19 IABR-2016-THE NEXT ECONOMY
- 20 Projectatelier Groningen – Energietransitie als aanjager voor de Next Economy in stad en regio Groningen
- 21 2050 – Een Energieke Ontdekkingsreis

22 Mediamatic

- 23 Bio Clean Lab & Bio Art Supplies
- 24 Biotalk, Odorama, Bierberaad, Pis'Talk & Zuursalon
- 25 Pure Gold: Urine is goud waard

26 Next Nature Network

- 27 ECO coin
- 28 Meat the future
- 29 WiFi Angels

30 Sonic Acts

- 31 Onderzoeksproject - Dark Ecology
- 32 Sonic Acts Festival 2015 - The Geologic Imagination
- 33 Sonic Acts Academy 2016

34 Steim

- 35 Onderzoek en geluidskunst van Gabey Tjon à Tham
- 36 Kennis toepassen in Europees onderzoek
- 37 Van muziek naar zorg... en weer terug

38 Submarine Channel

- 39 Refugee Republic
- 40 Tentoonstelling: Motion Comics
- 41 EXIT: A Mobile Guide to the Post Apocalypse

42 V2_

- 43 Talentontwikkeling: Summer Sessions
- 44 Publicaties
- 45 Tentoonstelling: Data in the 21st Century

46 Waag Society

- 47 Teacher Maker Camp
- 48 Pet shop
- 49 Amsterdam Smart Citizens Lab

Sinds 1 januari 2013 is het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie actief als breed cultuurfonds voor architectuur, vormgeving, e-cultuur en alle denkbare cross-overs. Als een van de zes cultuurfondsen in Nederland opereert het fonds binnen het cultuurbeleid van het ministerie van OCW. Het fonds ondersteunt zowel individuele ontwerpers in al hun verscheidenheid als culturele instellingen. Doelstelling is het bevorderen en verdiepen van de professionele ontwerppraktijk binnen de ontwerpende disciplines en het vergroten van de belangstelling voor architectuur, vormgeving en e-cultuur.

voorwoord

In het cultuurbeleid voor de periode 2017-2020 staat het versterken van de culturele instellingen hoog op de agenda. Zonder professionele en vooruitstrevende instellingen kan een groot en divers werkterrein van ontwerpers, makers, architecten en kunstenaars niet goed functioneren. Zij slaan bij uitstek een brug tussen ontwerp, onderzoek, debat en publiek. Vanuit hun ongebonden, autonome onderzoekspraktijk zoeken zij in publieke contexten naar nieuwe vormen van betekenis. Zo leveren culturele instellingen nieuwe inzichten en oplossingen voor sociaal-maatschappelijke vraagstukken in vele domeinen. Deze rapportage geeft daarvan talloze voorbeelden: van debatten naar mondiale verstedelijkingsproblematiek, tot internationale festivals op het snijvlak van kunst en technologie, tot experimenteel onderzoek gericht op materiaal en technologische innovatie en activiteiten die jonge makers samenbrengen in labs en werkplaatsen.

In de huidige beleidsperiode worden instellingen op het gebied van architectuur, vormgeving en e-cultuur ondersteund door het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie. Elf instellingen hebben een tweejaarlijkse subsidie ontvangen voor de periode 2015-2016 via de deelregeling Meerjarige programma's. Het totaal toegekende bedrag is € 5.727.528. Om inzicht te geven in de diversiteit van hun activiteiten is met medewerking van de instellingen een selectie uit hun huidige programma gemaakt. Hieruit blijkt hoe hun publieksactiviteiten en platformfunctie bijdragen aan de waardering en erkenning voor experiment, onderzoek en bildung in breedste zin van het woord. Daarnaast is zichtbaar hoe zij met hun activiteiten productief en succesvol bijdragen aan een nieuwe vorm van economie, die kleinschalig, flexibel, wendbaar en internationaal is.

De stichting Archiprix is een samenwerkingsverband van alle Nederlandse masteropleidingen op het gebied van de architectuur, stedenbouw en landschapsarchitectuur, die de Archiprix Nederland en de Archiprix International organiseert. Archiprix introduceert de beste afstudeerprojecten in bovengenoemde vakgebieden op nationaal en mondiaal niveau, en presenteert deze aan een breed publiek. Inmiddels zijn er nationale Archiprix's in Nederland, Turkije, Italië, Chili, Rusland, Spanje en Portugal, in 2017 komen daar India, de Balkanregio en Duitsland bij.

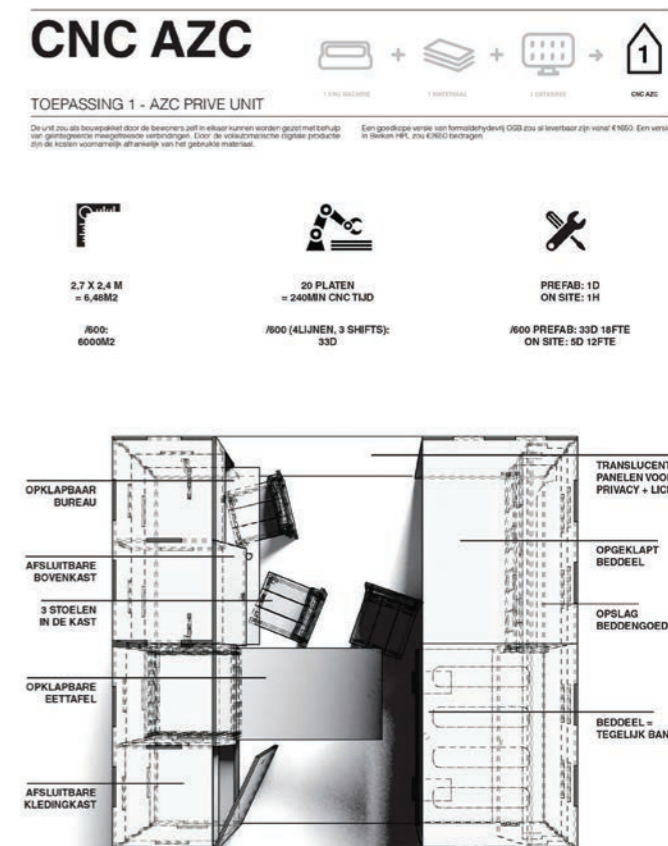
De formule van Archiprix is eenvoudig, het effect is groot. Ontwerpopleidingen worden uitgenodigd hun beste afstudeerplannen te selecteren, die door Archiprix vervolgens in boeken, websites, films en reizende tentoonstellingen worden gepresenteerd. Archiprix stimuleert zo toptalent, inspireert studenten en biedt hen inzicht in het internationale onderwijsveld, maar speelt ook een belangrijke rol bij de internationalisering van de sector en geeft werkgevers en opdrachtgevers toegang tot het reservoir van getalenteerde aankomende ontwerpers. De beste afstudeerders maken door deelname aan de Archiprix een vliegende start met hun professionele carrière. Daarnaast introduceert Archiprix hen in een nationaal en internationaal netwerk van aankomende talentvolle ontwerpers.

archiprix.nl

Subsidie €250.000
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Afstudeerplan EConnect van Pieter Stoutjesdijk, foto: Pieter Stoutjesdijk

Stoutjesdijk CNC AZC, afbeelding: Pieter Stoutjesdijk

De relevantie van het beste afstudeerwerk

Archiprix presenteert het beste afstudeerwerk van het academisch ontwerp-onderwijs. In dit werk staan onderzoek, analyse en reflectie per definitie centraal. Juist omdat Archiprix geen thematische beperking kent komt een breed spectrum aan ontwerp-opgaven aan bod, van actuele tot theoretische vraagstukken. De deelnemers die deze plannen ontwierpen zijn dan ook als geen ander in staat om de ervaringen uit hun studie in hun beroepspraktijk productief te maken door middel van innovatieve ontwerp-oplossingen.

In de praktijk blijkt dat nieuwe opgaven lang voordat ze in de bouwpraktijk worden aangepakt al onderwerp van afstudeerplannen zijn. Herbestemming, de wateropgave, bloemkoolwijken, krimp, duurzaamheid en de verbetering van sloppenwijken zijn voorbeelden van opgaven die in het onderwijs al vroeg aan de orde kwamen. De academische opleidingen zijn de plaats bij uitstek om oplossingen te ontwikkelen voor toekomstige problemen. Daarom is het belangrijk om het werk dat hieruit voortkomt onder de aandacht te brengen en voor iedereen toegankelijk te maken. Met de jurybeoordeling koppelt Archiprix het commentaar van onafhankelijke vakgenoten terug naar de opleidingen, en stimuleert op die manier de discussie over de kwaliteit van het onderwijs en de relevantie van de afstudeeropgaven.

De beste afstudeerders zijn kandidaten bij uitstek om na hun studie bij te dragen aan de vernieuwing van het vakgebied. Een voorbeeld daarvan is de samenwerking met het college van Rijksadviseurs (CRA): onder de titel Young Innovators geeft het CRA aan Archiprix-deelnemers opdracht om hun afstudeerplan te verdiepen ten behoeve van de grote ruimtelijke opgaven waar ons land voor staat. Deze samenwerking is bijzonder vruchtbaar en draagt bij aan de ruimtelijke kwaliteit van ons land. Daarnaast organiseert Archiprix in samenwerking met lokale partijen en opdrachtgevers besloten prijsvragen voor haar deelnemers, waarbij actief wordt gezocht naar relevante, complexe en actuele opgaven en oplossingen.

www.archiprix.org

De wereldwijd zeer goed bezochte website is het hart van Archiprix International (± 1000 bezoeken per dag, verblijfstijd langer dan 5 minuten). Door de website bestaat Archiprix International overall. De interactieve site is zowel een podium als een archief. De afstudeerplannen van internationaal aankomend ontwerptalent zijn digitaal te bezichtigen, en na acht edities omvat de site inmiddels 1840 afstudeerprojecten van 785 opleidingen. Dit groeiende archief aan plannen wordt ontsloten via een geavanceerde zoekstructuur. Het is een zeer interessante collectie voor beleidsmakers die voorbeelden van oplossingen voor bepaalde opgaven zoeken, opdrachtgevers die een ontwerper zoeken, architecten die een samenwerkingspartner zoeken, curatoren die voorbeelden zoeken van plannen rond een bepaald thema, studenten die inspiratie zoeken voor hun eigen afstuderen, docenten of gewoon algemeen geïnteresseerden.

Archiprix streeft ernaar om de collectie voor alle doelgroepen zo goed mogelijk te ontsluiten door middel van een uitgebreide zoekstructuur. Zo kunnen plannen gezocht worden op thema, locatie, discipline, opleiding, jaar, et cetera. Van de meest interessante plannen worden films gemaakt waarin de ontwerpers hun plan toelichten, die via de site te zien zijn.

Daarnaast is de grootste database van alle ontwerpopleidingen wereldwijd via de site te raadplegen, wordt gedurende de workshops verslag gedaan van de activiteiten, vormt de site het hart van het netwerk van nationale Archiprix en biedt deze pers- en achtergrondinformatie. De site wordt per ronde geactualiseerd en voorzien van de laatste mogelijkheden. De meest recente update voor de Archiprix International Ahmedabad 2017 maakt de site toegankelijk vanaf mobiele apparaten als tablets en smartphones. De deelnemers verzorgen hun eigen planpresentaties.

Foto: Luis Diaz Diaz

Workshops

De workshops die Archiprix iedere twee jaar met haar internationale samenwerkingspartner organiseert vormen een inspirerende activiteit voor de deelnemers van de Archiprix International. Ze geven alle deelnemers van elke editie de kans om samen te werken met getalenteerde collega's uit de gehele wereld. Zo wordt een duurzaam netwerk van de jongste generatie toptalenten gevormd. Inhoudelijk wordt er samengewerkt door actuele opgaven aan deze ontwerpers voor te leggen, waarover zij discussiëren en inspirerende ideeën ontwikkelen.

In 2015 kwamen meer dan 100 deelnemers uit 57 landen naar Madrid om ruim een week te werken aan tien verschillende opgaven binnen een centraal thema: 'Towards a middle-out urbanism'. Dit thema, geformuleerd door Iñigo Cornago Bonal van Los Bandidos, verkent de koppeling van bottom-up initiatieven met top-down planning en ontwikkelingen. Dit onderwerp wint over de hele wereld aan relevantie en is van grote invloed op het beroep van de ontwerper. Deze krijgt niet langer al zijn opdrachten van ontwikkelaars en opdrachtgevers, maar moet steeds vaker opdrachten verwerven in het speelveld tussen gebruikers, opdrachtgevers en politiek. Madrid vormde de perfecte locatie voor de workshops, omdat de traditionele opdrach-

ten hier door de financiële crisis vrijwel geheel zijn weggevallen. Initiatieven van onderop hebben een grote vlucht genomen, en de tijd is rijp voor een omslag naar middle-out urbanisme.

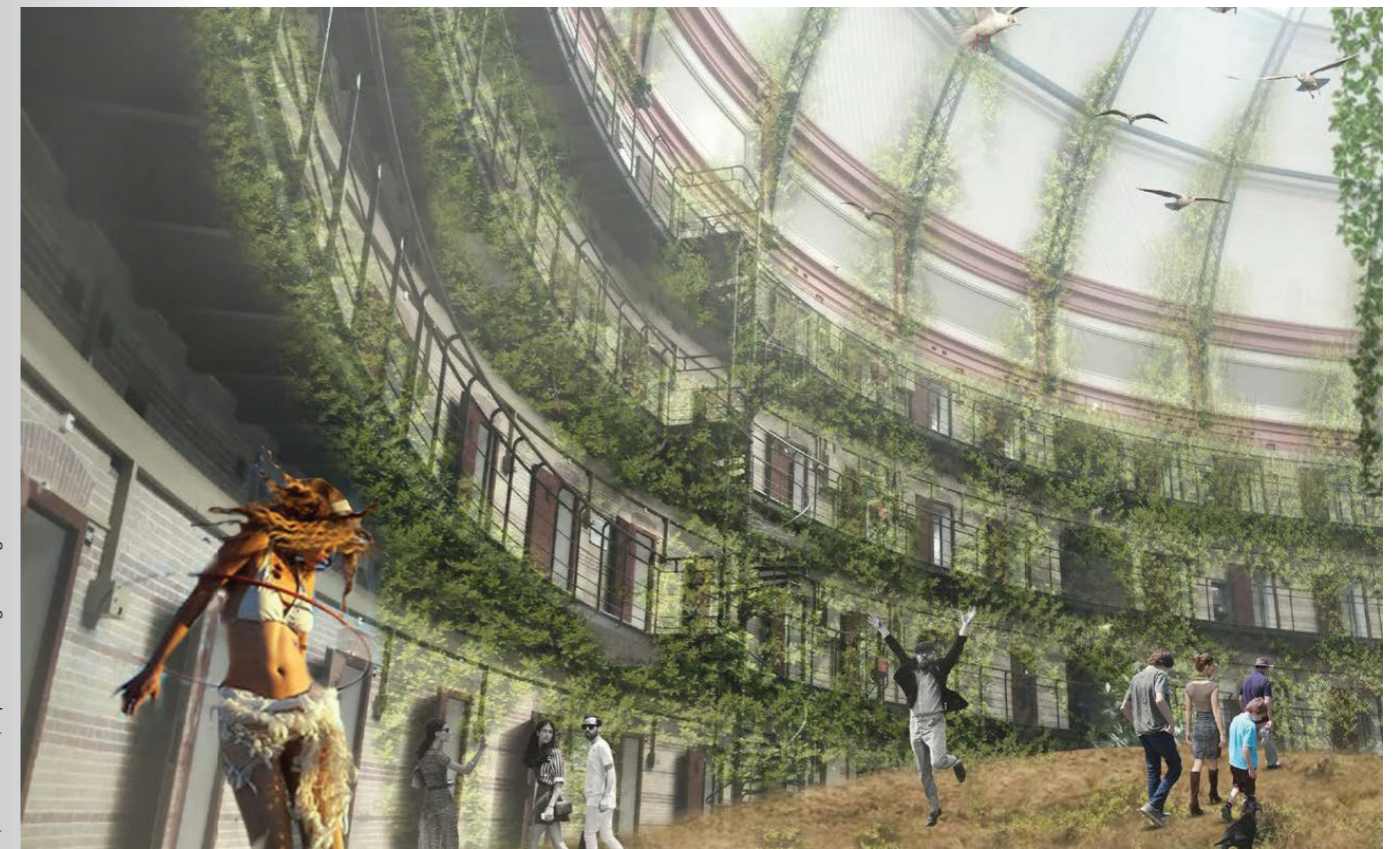
Binnen dit thema werden tien teams geformeerd, begeleid door een of meer workshopleiders. Alle teams presenteerden hun plannen in het auditorium van de Universidad Politécnica de Madrid. Bij deze gelegenheid ontstonden relevante en diepgaande discussies tussen de workshopdeelnemers. Door de betrokkenen worden de workshops als zeer inspirerend ervaren, en ze leveren de deelnemers veel contacten op die in de toekomst heel bruikbaar kunnen zijn. De deelnemers komen als individu en vertrekken als ARCHIPRIXER.

Architectuur Lokaal

Architectuur Lokaal streeft naar een goede kwaliteit van leven voor iedereen door een betekenisvolle bouwcultuur te stimuleren. Een gezonde bouwcultuur wordt gezien als een verantwoordelijkheid van de samenleving als geheel, en van opdrachtgevers en professionals in het bijzonder. De rode draad in het werk van Architectuur Lokaal is het bieden van zowel continuïteit als relevantie in een omgeving die permanent in beweging is. Bij de vertaling van maatschappelijke opgaven naar fysieke resultaten wordt gezocht naar structurele aansluiting tussen de voorhoede en de dagelijkse praktijk. De nadruk bij het realiseren van initiatieven ligt zowel op planvoorbereiding, waarbij inclusief ontwerp in het voortraject wordt ingezet, als op het uitdragen van belangwekkende resultaten.

arch-lokaal.nl

Subsidie €260.710
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Koepelgevangenis radical inclusion, afbeeldingen: Kuitu Bal, Freek Dech, Alper Derinboğaz en Uğur Sütçü

De Olifantenkooi: Koepelgevangenis en Wonen in een kelderbox?

De Olifantenkooi van Architectuur Lokaal is een denktank en discussieplatform van jonge professionals in de bouw. In 2015 ontwikkelde De Olifantenkooi een uitwisseling met jonge Nederlandse en Turkse professionals, die betrekking had op de herbestemming van koepelgevangenis. Dit was een voortzetting van een eerdere samenwerking in Ankara. Ook vonden ontwerpateliers plaats over de problematiek van de huisvesting van licht verstandelijk gehandicapten.

De Olifantenkooi werd betrokken bij het verkennen van een aantal scenario's voor het toekomstige gebruik van de koepelgevangenis in Breda, Haarlem en Arnhem in opdracht van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Het RVB zoekt aansluiting bij de markt en hecht waarde aan een optimale prijs-kwaliteitbalans. Maar wat zijn eigenlijk de technische, juridische en conceptuele mogelijkheden voor hergebruik van zo'n monument van ongebruikelijke afmetingen? Om het proces naar verkoop te stimuleren presenteerde Architectuur Lokaal creatieve architectonische ideeën voor herontwikkeling die een onconventioneel perspectief op de gebouwen bieden, maar ook technisch uitvoerbaar zijn. Op 28 maart 2015 werden de resultaten gepresenteerd aan Anneloes van Bortel, projectdirecteur bij het Rijksvastgoedbedrijf. Zij gaf aan hiermee graag verder te willen. In augustus zijn de plannen nogmaals ge-

presenteerd bij een lunchlezing van verschillende departementen (BZK, IenM, OCW, RCE), die plaatsvond op het Ministerie van Financiën.

Samen met zorgprofessionals gingen jonge ontwerpers via de Olifantenkooi op zoek naar concepten en financieringsvormen voor nieuwe woonmogelijkheden voor jongeren met een (licht) verstandelijke beperking. Door nieuwe wetgeving kunnen zij niet meer in instellingen wonen en komen ze terecht op dezelfde lange wachtlijsten als elke woningzoekende. In Amsterdam bestaat deze groep, die in toenemende mate te maken krijgt met gedragsproblemen, schulden en onveiligheid, uit ongeveer drieduizend mensen.

Omdat de oplossingen liggen in innovatief gebruik van vastgoed, zorgformules en woonruimte zijn de mentoren gezocht in velden die daarmee samenhangen. Er werd gestreefd naar een kruisbestuiving tussen woningcorporatie- en zorgprofessionals, ontwikkelaars, architecten en ambtenaren van de gemeente Amsterdam. In mei 2016 wordt de publicatie *Wonen in een kelderbox? (Betere) Woonmogelijkheden voor jongeren met een licht verstandelijke beperking* gepresenteerd.

MicRO: Planning voor kleinschalige bedrijvigheid/startups

Sinds de economische crisis van 2008 is de reguliere stedelijke groeimachinerie in Nederland ontregeld. Het jaarlijks aantal nieuw gebouwde woningen nam af met 30% en de uitgifte van bedrijventerreinen werd meer dan gehalveerd. Maar liefst 17% van de voorraad aan kantoren staat leeg, net als 9% van de bestaande winkelpanden. Al ruim tien jaar blijkt sprake te zijn van de opkomst van een compleet nieuwe – veel kleinschaliger – stedelijke dynamiek, die vooral tot uitdrukking komt in het aantal startups. Hun aantal overtrof zelfs in de zwaarste crisisjaren ruimschoots het aantal bedrijven dat failliet ging.

Het onderzoek micRO ziet het ontstaan van al die kleinschalige bedrijven als de voorbode van een nieuwe tijd waarin productie en arbeid op een andere leest zijn geschoeid dan we gewend waren. Dit kan grote gevolgen hebben voor de ruimtelijke organisatie van stad en regio. Het onderzoek brengt deze kleinschalige dynamiek van steden en regio's in beeld en toont nieuwe ruimtelijk-economische kansen voor de stad. Met toekomstbestendige concepten die sterker dan voorheen zijn gebaseerd op de eigen identiteit van steden en regio's, kunnen gemeente(bestuurders) beter ruimte bieden aan nieuwe kleinschalige bedrijvigheid en wellicht ook leegstand effectiever aanpakken.

In het kader van micRO is de ontwikkeling van kleinschalige bedrijvigheid voor de afgelopen tien jaar in beeld gebracht voor de gemeenten Tilburg en Maastricht. Daarnaast is een uitgebreide test uitgevoerd voor de gemeente Utrecht. Het onderzoek is uitgevoerd door Bureau Nieuwe Gracht, BuroCerutti en het expertisecentrum voor stedelijke dynamiek en duurzaamheid (ESD2) van de Universiteit Utrecht. De uitkomsten werden op 7 september 2015 samengevat in een brochure en gepresenteerd tijdens een masterclass voor bestuurders, afdelingshoofden RO/EZ en stadsbouwmeesters uit het G32-stedennetwerk (deelnemende gemeenten: Amsterdam, Arnhem, Breda, Eindhoven, Enschede, Gouda, Helmond, 's-Hertogenbosch, Maastricht, Nijmegen, Oss, Rotterdam, Tilburg en Veghel).

MicRO is gesubsidieerd door het Stimuleringsfonds in het kader van de Actie Agenda Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp (AAARO).

Masterclasses Creatief Ondernemerschap Architectuuroopdrachten

Goed opdrachtgeverschap vraagt om goed ondernemerschap, maar jonge ontwerpers hebben moeite met het verkrijgen van toegang tot opdrachten en het opbouwen van ervaring voor geïntegreerd opdrachtgeverschap. Dit dreigt hun mogelijkheden te beperken. Andersom missen opdrachtgevers daardoor kansen om innovatieve oplossingen van nieuwe generaties in de praktijk te brengen.

In het kader van het AAARO ontwikkelt Architectuur Lokaal nieuwe instrumenten voor opdrachtgevers. In het kader van het programma Cultureel Ondernemerschap van het Stimuleringsfonds is een samenhangende reeks masterclasses opgestart om creatief ondernemerschap te stimuleren en kennismaking met zowel samenwerkingspartners als praktijkcases te bevorderen. Want hoe vind je als startende architect samenwerkingspartners bij prijsvragen? Hoe neem je effectief deel en hoe vergroot je je kansen? De bijeenkomsten vinden plaats bij professionele bedrijven met een sterke staat van dienst, die hun jonge medewerkers (constructeurs, installateurs, ontwikkelaars) afvaardigen om samen te werken aan de hand van een reële opdracht.

In de eerste van vier masterclasses Creatief Ondernemerschap Architectuuroopdrachten stond de samenwerking tussen architect en constructeur bij prijsvragen centraal. De bijeenkomst vond plaats op 3 december 2015 bij ABT adviseurs in bouwtechniek in Delft. Tien jonge architecten en tien jonge constructeurs werkten samen aan de hand van een praktijkopdracht: de Open Oproep Bouwen op Elkaar uit 2013, uitgeschreven door de gemeente Den Haag. Vragen die beantwoord moesten worden waren onder andere: Hoe organiseer je een inschrijving voor de eerste ronde van een prijsvraag in teamverband? Hoe structureer je het werkproces? Hoe formuleer je een overtuigende visie in woord en beeld? Tijdens de korte presentaties van de teams bleek duidelijk de meerwaarde van samenwerking in een integraal ontwerpproces.

Bureau Europa

Bureau Europa, platform voor architectuur en design, staat voor de ambitie en de agenda van dit culturele instituut om de vormgegeven omgeving in de breedste zin van het woord – namelijk vormgeving, landschap, stedenbouw, architectuur en e-cultuur – te tonen, onderzoeken en stimuleren, en hierop te reflecteren. Bureau Europa adresseert de lokale, regionale en (inter-)nationale ontwerpdisciplines en hun ideeëngeschiedenis vanuit een actueel perspectief met een nadrukkelijk sociaal-maatschappelijke invalshoek en binnen de context van Europa.

Bureau Europa medieert als kennis- en presentatie-instelling en als project-, talentontwikkelings- en netwerkorganisatie tussen het domein van de ontworpen omgeving en een algemeen cultureel, zonder de specifieke en intrinsieke thema's binnen de genoemde disciplines te veronachtzamen. Door de combinatie van publieksevenementen, discursieve activiteiten en (samenwerkings)projecten, het uitzetten van onderzoeksopdrachten en het ontwikkelen van tentoonstellingen geeft Bureau Europa gestalte aan haar rol als bemiddelaar tussen verschillende werkelijkheden – de economische, sociale, culturele en maatschappelijke – en de kennisdomeinen waarin deze ontwerpende disciplines functioneren.

bureau-europa.nl

Subsidie €280.000
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Foto's: Johannes Schwartz

Werkplaats voor de Nieuwe Wereld

Werkplaats voor de Nieuwe Wereld is een doorlopend onderzoek naar het verleden, het heden, en de toekomst van werk, ingegeven door het feit dat de manier waarop we werken onze fysieke en sociale omgeving bepaalt. Met het oog op technologische acceleratie enerzijds en de herwaardering van het lokale en het ambachtelijke anderzijds worden de toekomst van werk en de mogelijkheden van een duurzame en inclusieve wereld onderzocht. Hedendaagse stedelijke sentimenten wijzen op een verlangen naar een lokale, eerlijke, duurzame en meer betekenisvolle wereld: denk aan de hipster die zelf bier brouwt, de zelfgebreide trui van oma als statussymbool en de hacker die meebouwt aan een open source-project. Maar wat is de relatie tussen zelfgebruwen bier, *guerrilla gardening* en de zelfrijdende auto? Tussen de heropleving van de ambachten en de razendsnelle ontwikkeling van geavanceerde robotica en kunstmatige intelligentie? Staan deze ontwikkelingen haaks op elkaar of liggen ze in elkaars verlengde?

De tentoonstelling Werkplaats voor de Nieuwe Wereld bestaat uit een installatie die de definitie van werk oprekt, de geschiedenis van werk herinterpreteert en de toekomst van werk uitstippelt. Ook is de Nieuwe Wereld getest en voorgelegd aan hedendaagse denkers en doeners via lezingen, workshops en een debattenprogramma.

Dit project omvat (selectie): Mens als Maker (Janne Kromhout, Fritz Ponse), Maastricht als Fabriek (Lisanne de Bakker, Jasper van den Berg, Marcel Goethals), AirBnB Map Maastricht - OSCity (Mark van der Net & Cloud Collective), Neurotic Armageddon Indicator (Tom Schofield), BC — AD (Ami Drach (1963-2012) and Dov Ganchrow), Wifi Dowsing Rod (Mike Thompson, Thought Collider), XYZen Garden (Jonathan Odom), Watching Time Fly By (Mark Sturkenboom), Fingers Mk III (Nik Ramage), Takmes (Studio Jenke Dijkhuis), Modern Fossil (Christopher Locke, Heartless Machine), Bibliotecha (PZl students & alumni) en Process (Melanie Bojano). De tentoonstelling is een project van MONNIK (Edwin Gardner en Christian Fruneaux), gemaakt voor Bureau Europa. De visuele identiteit is van Studio Roosje Klap.

Foto's: Lard Buurman

Domestic Affairs, a house is a home to a paradox

De reizende tentoonstelling Domestic Affairs verkent het huis en het interieur als de bakermat van ons sociale, economische en politieke leven. In onze zoektocht naar een balans tussen privacy en populariteit, vertrouwen en wantrouwen, betrokkenheid en afzondering wordt het interieur een filter waaruit blijkt hoe we ons tot de maatschappij verhouden. Zo tonen mensen weliswaar filmpjes van hun katten online en verhuren ze kamers aan wildvreemden via AirBnB, maar kiezen ze er ook voor hun huis met Googleblur onzichtbaar te maken. Ook is het huis de plek van waaruit we onze mening over anderen vormen. Als zodanig is een thuis meer dan bakstenen en cement, meer dan een financieel gegeven en meer dan een opeenstapeling van gebruiksvoorwerpen en technologieën. Thuis is een gemoedstoestand.

De werkwijze van de tentoongestelde ontwerpers kan worden opgevat als een cultureel symbool van verandering, met nadruk op het gebruik van lokale materialen en culturele verhalen, een notie van 'context' die gericht is op het versterken van gemeenschappen en gebruikmaakt van collectieve denkwijzen en een circulaire economie, strategieën voor coproductie, en het ontwikkelen van open source ontwerpstrategieën.

Domestic Affairs toont werk van Atelier NL, Auger-Loizeau, Laura Cornet, Heather Dewey-Hagborg, Studio Droog, DUS architects, Imme van der Haak, Claire Hallewas, Ina Hollmann, Jesse Howard, Elisa van Joolen, Chris Kabel, Noortje de Keijzer, Heleen Klopper, Nicolas Maigret, Christien Meindersma for t.e., Metahaven, Miso-SoupDesign, Alec Momont, Simone C. Niquille, Ruben Pater, Pinar-Viola, Jan Rothuizen, Helmut Smits, Studio Swine, TD en Stefania Vulpi. Deze reizende tentoonstelling maakte eerder deel uit van Re-Living the City, UABB Bi-City Biennale of Urbanism/Architecture in Shenzhen, China en is in Keulen, Duitsland en Doha, Qatar te zien geweest. Domestic Affairs is samengesteld door het Institute of Relevant Studies; de grafische identiteit is ontwikkeld door Design Displacement Group.

Foto's: Jonathan Vos

Common Carnival

Het initiatief Common Carnival – in 2015 geïnitieerd door bachelorstudenten van iArts, muziektheatergezelschap Het Geluid Maastricht en Bureau Europa – koppelt regionaal ontwerp talent aan het sociaal verbindende potentieel van carnaval. Het is een tijdelijke carnavalsvereniging voor studenten, vluchtelingen en oude en nieuwe Maastrichtenaars, met als voorman de 21-jarige, uit het Syrische Aleppo afkomstige Ali den Earste.

Er is gewerkt vanuit het idee van 'commoning' door ideeën en processen in de handen van een gezamenlijk netwerk te leggen, om meerwaarde en gemeenschappelijkheid te stimuleren via deze collectieve werkvorm tussen burgers en professionele ontwerpers en organisaties. Hierbij is creatief toptalent uit de Limburgse regio gekoppeld aan de nieuwkomers, vrijwilligers en bestaande infrastructuur van de carnavalsviering. Zo gaf de voorzitter van de 350 jaar oude carnavalsvereniging 'de Tempelers' een college over de rol en betekenis van dit subversieve feest. Ook is er samengewerkt met de modeontwerpers van Fashionclash en designer Ebby Port. Op basis van hun bijzondere ontwerpen naaiden Maastrichtenaars samen met vluchtelingen en nieuwkomers de kostuums. De veelheid en diversiteit van stoffen symboliseerden de lappendeken van invloeden die

eigen is aan de diaspora van textiel. Deze is terug te lezen in de verschillende patronen, kleuren en manier van verven. Architecten Dear Hunter en vele vrijwilligers bekommerden zich over het ontwerp van de carnavalswagen. De bouw van een carnavalswagen is een sociaal ritueel dat vanuit één van de pilaren van de 'Meerstrichter Geis' – een tolerante levensopvatting – idealiter een vruchtbare bodem legt voor de tijd die volgt op de 'Vasteloavend'.

De visuele identiteit is ontwikkeld door de Maastrichtse Studio Noto. Het ogenschijnlijk eenvoudige, kleurrijke ontwerp verwijst door de vlakken, opbouw in de letters en meerdere perspectieven in de typografie naar een andere opbouw in een 'nieuwe' wereld. Ook de procesregistratie door fotograaf Jonathan Vos droeg bij aan een sterk en eenduidig beeld(merk). Hiernaast hebben vele maatschappelijke partners bijgedragen aan de totstandkoming van Common Carnival en ontving het project veel aandacht van nationale en regionale media.

Internationale Architectuur Biennale Rotterdam (IABR)

De Internationale Architectuur Biennale Rotterdam (IABR), opgericht in 2001, is ervan overtuigd dat de culturele ruimte een enorme potentie voor innovatie vertegenwoordigt die doelgericht kan worden ingezet voor echte verandering. Als architectuurinstelling richt de IABR zich op de toekomst van de stad, waar over een aantal decennia bijna 80% van de wereldbevolking ruim 90% van onze welvaart zal produceren. Dat moet gebeuren op een duurzame manier. Nu al verbruikt de stad 65% van alle energie en neemt zij 70% van alle CO₂-uitstoot voor haar rekening.

Alleen als we tijdig de juiste balans vinden tussen mensen, milieu en welvaart, is het toekomstig leefklimaat in de stad gewaarborgd. Dat is ook een culturele opgave. De belangrijkste doelstelling van de IABR is daarom verbeeldingskracht en ontwerpkracht doelgericht in te zetten voor daadwerkelijke verandering. Dit gebeurt door meerwaarde te leveren voor beleidsvorming en de maatschappelijke agenda te beïnvloeden en door disciplines en sectoren samen te brengen in resultaatgericht ontwerpend onderzoek naar de stad van morgen. De resultaten – kennis, plannen en projecten – worden op de internationale tentoonstelling zo breed mogelijk gepresenteerd, om van zo veel mogelijk bezoekers deelnemers te maken. Tot slot helpt de IABR die resultaten ook te realiseren, om zo samen met de stad metterdaad stad te maken.

iabr.nl

Subsidie €800.000
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

IABR-2016-THE NEXT ECONOMY

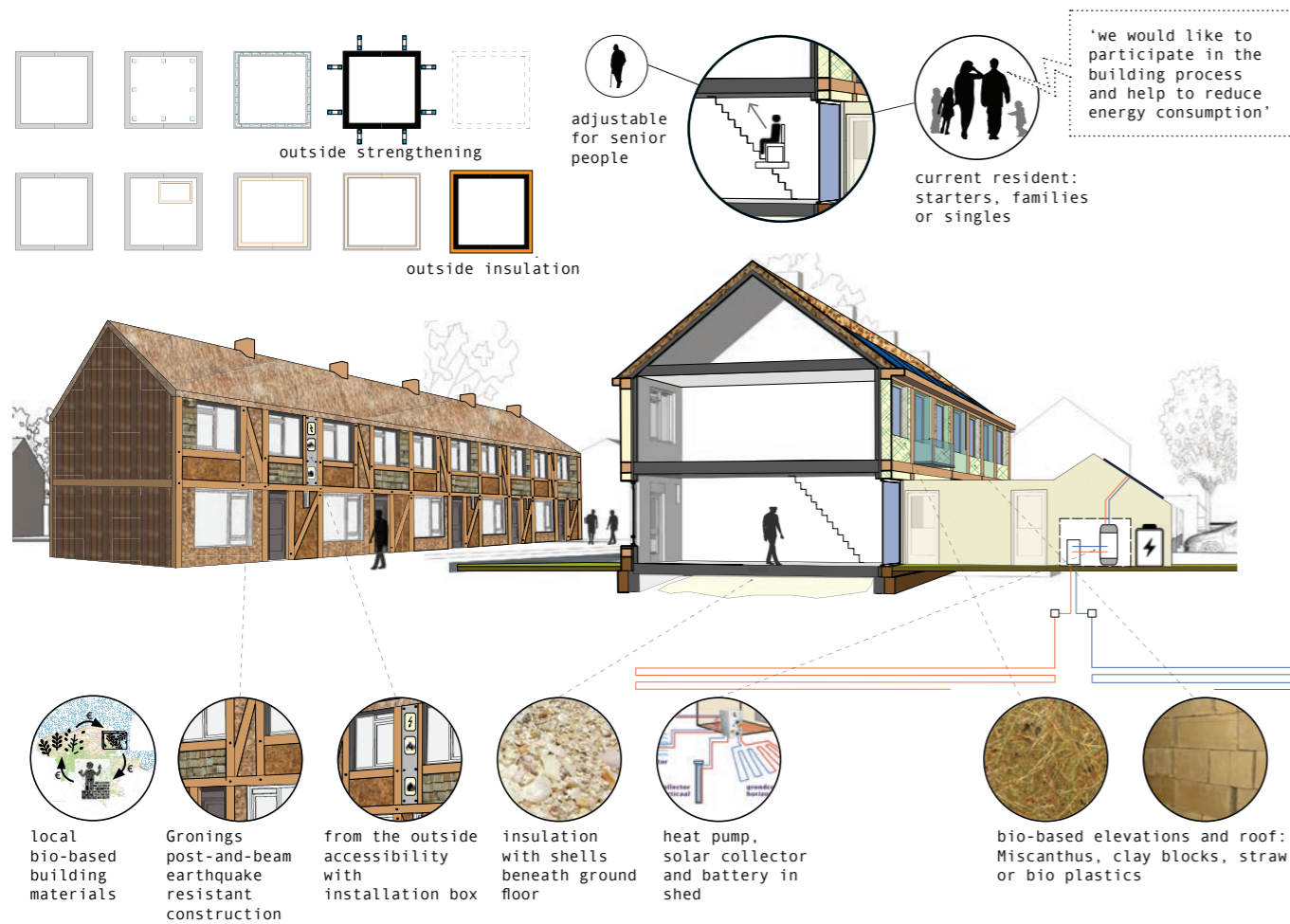
Binnen een halve eeuw wonen er wereldwijd tweemaal zoveel mensen in steden als nu. De stad zal dan echt de motor van de wereld-economie zijn. Maar wat heeft die 'next economy' voor ons in petto? Niemand weet wat de toekomst brengt, maar één ding is zeker: meer van hetzelfde is niet langer een optie. Klimaatverandering, nieuwe technologieën, groeiende migratiestromen en toenemende ongelijkheid schreeuwen om nieuwe oplossingen. We moeten opnieuw nadenken over hoe we wonen, werken en leren. Over hoe en waar we consumeren en produceren. Over hoe we in de stad een balans vinden tussen systeem en individu, rijk en arm, jong en oud, duurzaamheid en groei. Met de grote uitdagingen van de 21ste eeuw als uitgangspunt verkent IABR-2016-THE NEXT ECONOMY de Next Economy en verbeeldt de stad van de toekomst: de gezonde en solidaire stad, de productieve en inclusieve stad, en de energieschone en duurzame stad. De stad waarin de publieke ruimte weer centraal staat.

IABR-2016 laat zien wat we kunnen willen. Door de resultaten van eigen ontwerpend onderzoek in de IABR-Ateliers te tonen, maar ook projecten van over de hele wereld die nieuwe combinaties van wonen en werken, alternatieve productieketens en een slimmere balans tus-

sen formele en informele stad verkennen, en waarbij 'smart' technologie zich richt naar een sociaal inclusieve agenda. Samen vormen ze een waaier aan mogelijke toekomst: van radicale scenario's voor energietransitie tot voorbeelden van experimentele, coöperatieve gebiedsontwikkeling, en van megaprojecten op de Noordzee en in Afrika tot lokale initiatieven in Zuid-Amerika, China en Rotterdam.

Behalve een tentoonstelling is IABR-2016 ook een werkplaats. Ruim tien weken lang functioneert de tentoonstellingsruimte als platform voor WHAT'S NEXT? met een doorlopend programma van ruim 100 events en een open plek voor debat en uitwisseling, voor conferenties, lezingen en workshops, voor reflectie, verkenning en verbeelding.

Het Curator Team werkt onder leiding van algemeen directeur George Brugmans en hoofdcurator Maarten Hajer, en bestaat verder uit Jandirk Hoekstra (H+N+S Landschapsarchitecten), Daan Zandbelt (De Zwarte Hond), Joachim Declerck (Architecture Workroom Brussels), Michiel van Iersel (Non-fiction en Failed Architecture) en Freek Persyn (51N4E, Brussel).

Projectatelier Groningen – Energietransitie als aanjager voor de Next Economy in stad en regio Groningen

Overschakelen op duurzame energie is voor zowel de stad als de provincie Groningen onontkoombaar geworden. Beide streven ernaar dat de energietransitie in 2035 goeddeels een feit is. Het IABR-Projectatelier Groningen heeft onderzocht hoe de transitie naar duurzame energie een wenkend economisch perspectief voor stad en regio kan opleveren. Als overheid, ondernemers en burgers gezamenlijk de schouders onder deze opgave zetten zal dit de aanjager vormen voor de ontwikkeling van vier krachtige economische clusters, die werkgelegenheid opleveren en het karakter van stad en landschap kwalitatief versterken.

De uitwerkingen van het IABR-Atelier voor Energy Port, Biobased Economy van het Noorden, Groningen Slimme Energiestad en Duurzame en Veilige Dorpen laten zien wat de energietransitie kan opleveren voor de regio. In het concept van de Nordic City komt alles samen: een geheel van een krachtige, complete stad met een waaier van kwaliteitsbewuste en duurzame dorpen daaromheen, bij elkaar gehouden door een gedeelde energie-ambitie en een bloeiende regionale energie-economie. Deze resultaten worden gepresenteerd op

IABR-2016 en verschillende locaties in Groningen, en daarna geïmplementeerd in stad en regio Groningen.

IABR-Projectatelier Groningen is een samenwerking van de IABR en de provincie Groningen, de gemeente Groningen, Eemsdelta Regio en de Regio Groningen-Assen. Ateliermeester is Jandirk Hoekstra. Het onderzoek en ontwerpend onderzoek wordt verricht door E&E Advies, Quintel Intelligence, vPxdG, MAAT, het Atelier Stadsbouwmeester van de gemeente Groningen (Bureau Ritsema, Studio MAR-CHA, MD Landschapsarchitecten), DAAD Architecten en H+N+S Landschapsarchitecten. De IABR is leadpartner van het Rijk en voert de ateliers uit in opdracht van het Ministerie van I en M, in het kader van de AARO, en onder verantwoordelijkheid van IABR-directeur George Brugmans

2050 – Een Energieke Ontdekkingsreis

In het IABR-Atelier 2050 – Een Energieke Ontdekkingsreis onderzoekt de IABR samen met het Ministerie van Economische Zaken, bedrijfsleven en natuurorganisaties de mogelijkheden voor en implicaties van grootschalige winning van windenergie op de Noordzee. Het laat zien welke rol de Noordzee kan spelen bij het halen van het tweegradendoel als samenwerking voor de grootschalige exploitatie van windenergie centraal staat.

De Europese klimaatdoelstelling – 80 à 95 procent reductie van broeikasgasemissies in 2050 ten opzichte van 1990 – vergt grootschalige en ingrijpende systeemveranderingen. 2050 – Een Energieke Ontdekkingsreis laat zien hoe diepgaand de energietransitie van fossiele brandstoffen naar een grotendeels door hernieuwbare energiebronnen gevoede energievoorziening feitelijk is. Deze (ruimtelijke) opgave wordt nog altijd flink onderschat: zelfs een maximale inspanning op land voor energiebesparing, zoals initiatieven met zonnepanelen, wind, biomassa, geothermie en restwarmte, zal ontoereikend blijken. 2050 – Een Energieke Ontdekkingsreis verbeeldt een systeemsporg waarmee dit gat gedicht kan worden door op zeer grote schaal windenergie voor de omliggende landen te oogsten op de relatief ondiepe Noordzee.

IABR-2016 laat zien wat er allemaal bij zo'n ambitieuze aanpak komt kijken, welke infrastructuur dat vraagt, wat mee-koppelen met de Noordzee-natuur betekent, welke rol een ondernemende staat hierin speelt, welke innovaties dit vereist en vooral welke nieuwe economische dynamiek dit zal genereren, bijvoorbeeld in de offshore sector. Ontwerpend onderzoek maakt deze verbeeldingsslag mogelijk. De installatie is bedoeld als startpunt voor een brede dialoog tussen publieke en private partijen. Aan de hand van een robuust toekomstscenario worden haalbare ontwikkelingsperspectieven geschetst, waaruit blijkt dat er in principe genoeg energie te oogsten is op de Noordzee en dat de Next Economy schoon economie kan zijn.

2050 – Een Energieke Ontdekkingsreis is een unieke samenwerking van de IABR met het Ministerie van Economische Zaken, Van Oord, Shell, TenneT, Zeeland Seaports, European Climate Foundation, RWE, Natuur & Milieu, en de Havenbedrijven Rotterdam en Amsterdam. Dit kortlopende Atelier wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van IABR-directeur George Brugmans en IABR-2016 hoofdcurator Maarten Hajer. Het ontwerpend onderzoek wordt geleid door de curator van IABR-2014, Dirk Sijmons, samen met H+N+S Landschapsarchitecten, Ecofys en Tungsten Pro.

Mediamatic

Mediamatic is een ontwikkelinstelling die zich richt op nieuwe kunstvormen en op de ontwikkeling van nieuw werk, waarbij technologie en maatschappelijke urgentie de belangrijkste onderwerpen zijn.

Bij de oprichting van Mediamatic in de jaren 1980 waren elektronische beeldmedia de belangrijkste technologische ontwikkeling voor kunstenaars en ontwerpers. Nu zijn dat de kweekmedia. Life sciences zijn economisch en wetenschappelijk sterk in ontwikkeling en vormen een groeiende inspiratiebron voor de kunsten. Biologie wordt in toenemende mate een techniek waar kunstenaars en ontwerpers mee werken, en daarom gaat Mediamatic nu over Kunst en Natuur.

Maatschappelijk wordt het belang van duurzaamheid en circulaire economie steeds beter begrepen. Dat past bij de keuze van Mediamatic voor werken met leven. Ook andere maatschappelijke onderwerpen blijft Mediamatic ruimte blijven geven wanneer daar aanleiding toe is. Voor onderzoek en ontwikkeling is niet altijd een breed publiek te vinden, maar door middel van een programmering met een mix van activiteiten kan Mediamatic publieksgericht werken zonder concessies te doen.

mediamatic.net

Subsidie €600.000
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Foto: Lisanne Groenewoud

Bio Clean Lab & Bio Art Supplies: Testkeuken, Biolab en Fermentatiewerkplaats

De belangrijkste werkplaats is het Clean Lab van Biotoop Dijkspark: een ruim lokaal (110m²) waar microbiologisch werk wordt verricht in de Cleanroom (een ultraschone ruimte waarin kruisbesmetting voorkomen kan worden, en dus met zeer gevoelige organismen gewerkt kan worden). Maar er is ook ruimte voor werk dat meer aan de klassieke keuken gerelateerd is, bijvoorbeeld voedselfermentatie, extractie, brouwen en destilleren.

Het Clean Lab biedt faciliteiten die voor een individuele kunstenaar of ontwerper moeilijk te realiseren zijn. Door de voorzieningen voor ultra-schoon en veilig werken is de ruimte zelfs geschikt voor werk met besmettelijke materialen. Daarnaast is er vakkundige begeleiding door een ervaren biochemicus en is er een gecontroleerde afvalverwerking. Het lab wordt gebruikt door de broedplaatskunstenaars, door externe leden met een strippenkaart of een studieproject en door de eigen workshops van Mediamatic.

Binnenkort kunnen ook biokunstenaars en -ontwerpers van materiaal worden voorzien vanuit de Bio Art Supplies (BAS). BAS is een publiek

toegankelijke winkel en showroom voor laboratoriumbenodigdheden, die bezoekers kennis laat maken met de methoden en technieken van het bio-lab. Daarnaast staan er in BAS opstellingen van prototypen, testmodellen en projecten van kunstenaars die niet te koop zijn: in feite is BAS voor gewone bezoekers een tentoonstelling in de vorm van een winkel. Er is voor deze vorm gekozen omdat de resultaten van de processen die Mediamatic ondersteunt wel interessant zijn, maar vaak niet erg mooi. Een klassieke tentoonstelling is niet de beste manier om die producten te tonen. Doordat bezoekers dingen kunnen aanraken en kopen wordt het makkelijker om vragen te stellen en dingen te proberen. Naast technische benodigdheden zal BAS ook een bescheiden soortenbank gaan aanbieden. Als kunstenaars nu met bepaalde organismen willen werken kan het heel moeilijk zijn om daar aan te komen. De soortenbank zal gedeeltelijk voorzien in die behoefte.

Foto: Julia ter Mate

Biotalk, Odorama, Bierberaad, Pis'Talk & Zuursalon: Laat de makers aan het woord

De programmalijnen van Mediamatic bevinden zich op het snijvlak van kunst en wetenschap. Omdat dit voor het bredere publiek nog een obscuur veld is komen 30 to 40 keer per jaar 2 tot 5 makers over hun praktijk vertellen. De besproken projecten worden onder andere geselecteerd vanwege hun relevantie, en zo wordt een platform voor nieuw werk gevormd. Tijdens de presentaties heeft het publiek de mogelijkheid om met de sprekers in dialoog te gaan en zo meer over hun praktijk te ontdekken.

De lezingen zijn inhoudelijk per categorie georganiseerd en hangen vaak samen met andere lopende projecten of kunstwerken die in samenwerking met kunstenaars in en rondom de locatie Dijkspark zijn geproduceerd. Zo is de Biotalk, samengesteld en gepresenteerd door Rosa Kieft, onderdeel van dezelfde programmalijn als het Clean Lab en de Bio Art Supplies. Deze lezingen verkennen bio-art en -design, nieuwe materialen en technologieën en de mogelijke sociaal-culturele impact hiervan. Een andere serie is Odorama, samengesteld en gepresenteerd door Caro Verbeek, waar olfactorische kunst, ontwerpen en onderzoeken besproken worden en waar algemene percepties

rondom geur aan de kaak gesteld worden. Tijdens deze presentaties worden geuren door de zaal verspreid om het publiek de besproken geuren ook te kunnen laten ervaren. Rondom Odorama worden ook geurworkshops georganiseerd, waarin deelnemers kennismaken met de praktijk van de wereld van geur, bijvoorbeeld het maken van parfum.

Het Bierberaad, waarbij het ontwerpen en maken van gefermenteerde dranken en ook het daadwerkelijke proeven van allerlei soorten bieren centraal staan, wordt samengesteld en gepresenteerd door Henriette Waal. De Pis'Talk, samengesteld door het pis'team en gepresenteerd door Willem Velthoven, verkent de vele en uiteenlopende toepassingen van urine. De Zuursalon wordt samengesteld en gepresenteerd door Leslie Dronkers, en bespreekt gefermenteerd (en dus levend) voedsel.

Foto: Liz Kunst

Pure Gold: Urine is goud waard

Tegen de façade van de Mediamatic Biotoop zijn vijf urinoirs geplaatst, met daarboven vijf beeldschermen waarop hypnotiserende en vloeiende projecties van Kamiel Rongen te zien zijn. Rongen vroor zijn urine in en vermengde dit ijs vervolgens met allerlei oliën in een vissenkomp. Het ijs, de urine en de oliën reageren op elkaar en vormen zo een abstracte, kolkende en bubbelende massa. Nadat Rongen deze gefilmd had componeerde hij een soundscape ter begeleiding van de beelden.

Naast vermaak tijdens het plassen verzorgt de installatie Pure Gold ook meststof voor het Dijkspark. De enthousiast gedoneerde urine wordt opgevangen en verdund met water. Urine wordt gezien als een afvalstof en gaat over het algemeen linea recta het riool in. Hoewel het grootste deel van urine water is, bestaat het echter voor tenminste 5% uit stikstof, kalium en fosfor: stoffen die tuinders direct zullen herkennen als belangrijke voedingsstoffen voor planten. Het gebruik van urine in plaats van reguliere meststoffen zorgt voor minder milieuvuiling. In ontwikkelingslanden kan het hergebruiken van urine belangrijke economische waarde hebben.

Veel afvalstoffen kunnen zonder al te veel moeite hergebruikt worden. Zoals Mediamatic urine gebruikt om beplanting te bemesten, zo wordt er ook algemeen naar gestreefd goed naar afval te kijken en het mogelijke nut ervan te ontdekken. Mediamatic probeert bij te dragen aan een circulaire economie, waarin zo weinig mogelijk afval geproduceerd wordt en dus veel efficiënter met grondstoffen wordt omgegaan.

Next Nature Network

Virtuele werelden, geprint voedsel, levende steden en wilde robots: we worden zo omringd door technologie dat het onze next nature wordt. Hoe gaan we hiermee in harmonie leven? Next Nature Network wil niet terug, maar vóóruit naar de natuur. Waar traditionele natuurorganisaties een romantisch perspectief op natuur hebben, onderzoekt Next Nature Network hoe de synthese tussen natuur en technologie in de toekomst vorm zal krijgen.

Met prikkelende producten, publicaties, exposities en evenementen wil Next Nature Network discussies over onderwerpen als nanotechnologie, voedselinnovatie, kunstmatige intelligentie en de architectuur van de toekomst aanjagen. Ambassadeurs als astronaut Andre Kuipers, volksfilosoof Bas Haring en ontwerper Daan Roosegaarde hebben zich al achter het gedachtegoed van Next Nature Network geschaard. De website biedt de mogelijkheid om lid te worden van het Next Nature Network. In ruil voor een prikkelend product worden leden uitgenodigd om mee te denken en het gedachtegoed te ondersteunen.

nextnature.nl

Subsidie €366.800
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Foto: Next Nature Network

ECO coin

Zou het regenwoud worden vernietigd als mensen betaald kregen om bomen te laten staan? Next Nature Network richt zich de komende jaren op het initiëren van een ECO coin: een alternatieve munteenheid die ecologische waarde uitdrukt. Willen we milieuproblemen zoals ontbossing, verlaagde biodiversiteit en klimaatverandering echt aanpakken, dan moeten we ecologisch gerelateerde waarde uitdrukken in economische termen. Net als andere munteenheden als de dollar, de euro en zelfs de Bitcoin heeft de ECO coin een wisselkoers. Deze beweegt mee met de noodzaak om kwetsbare ecologieën – zoals het regenwoud of het koraalrif – te beschermen. De waarde kan fluctueren afhankelijk van ecologische schaarste, de stabiliteit van de wereldeconomie en de hoeveelheid mensen die werkzaam zijn ter ondersteuning van het milieu.

Er is nog veel onderzoek nodig voordat de ECO coin kan worden ingevoerd. In de tussentijd zet Next Nature Network de helden die de ECO coin verdienen alvast in de spotlights: in 2015 is de eerste symbolische ECO coin uitgereikt aan Yoyo Yogasmana. Hij ontving de ECO coin voor zijn werk in Indonesië waar hij, zonder gebruik van insecticiden, 130 rijstsoorten verbouwt én digitale media inzet om deze traditionele kennis voor anderen te ontsluiten.

Foto: Next Nature Network

Meat the future

Nu de wereldbevolking groeit naar 9 miljard mensen in 2050 wordt het onhoudbaar om vlees te blijven produceren en consumeren zoals dat nu wordt gedaan. Uiteraard is vegetarisme een optie, of het eten van (meer) insecten. Wetenschappers verwachten echter dat kweekvlees een duurzaam en diervriendelijk alternatief kan bieden voor het vlees van vandaag. Kweekvlees wordt geproduceerd door dierlijke cellen in een bioreactor op te kweken tot een stukje vlees. De eerste in het lab gegroeide hamburger is inmiddels al gebakken, maar kweekvlees kan ons ook een totaal nieuwe eetcultuur brengen. Om te kunnen bepalen of we ooit bereid zullen zijn kweekvlees te consumeren, moeten we de mogelijke ontwikkelingen in de eetcultuur die kweekvlees biedt verkennen. In dit kader lanceerde Next Nature Network het Kweekvlees Kookboek, de Bistro In Vitro en de bijbehorende mobiele IJskar.

Het prijswinnende Kweekvlees Kookboek presenteert 45 recepten die in de toekomst mogelijk op ons bord zullen belanden. Gebruikmakend van een kookboek als storytelling medium is het Kweekvlees Kookboek een visueel verbluffende verkenning van de nieuwe eetcultuur die kweekvlees teweeg kan brengen. Daarnaast opende Next Nature Network de digitale Bistro In Vitro: 's werelds eerste kweek-

vleesrestaurant. Bistro In Vitro is een speculatief restaurant dat de mogelijke impact van kweekvlees op onze eetcultuur verkent. Gasten kunnen kiezen uit 27 exclusieve gerechten die op het hoogste niveau worden bereid en een zeer revolutionair ingrediënt bevatten: kweekvlees. Vandaag al kunnen geïnteresseerden op www.bistro-invito.com een menu samenstellen en een reservering maken voor het jaar 2028. Daarnaast is het dessert, een kweekvlees-ijsje, alvast te proeven in Bistro In Vitro's mobiele IJskar. In de kweekvlees-ijskar zijn zes spannende smaken te proeven: meatfruit, polar bear, bacon, ice queen, dragon en chocopanda. Onder het genot van een ijsje gaat Next Nature Network graag de discussie met de bezoeker aan over de toekomst van kweekvlees.

Afbeelding: Next Nature Network

WiFi Angels

WiFi-straling is overal, maar onherkenbaar voor de menselijke zintuigen. Stel je voor dat je zou kunnen luisteren naar WiFi-netwerken, dat je een speciaal zintuig had om WiFi-signalen te kunnen horen. Hoe stel jij je het geluid voor dat door WiFi-netwerken gegenereerd wordt? Als een eindeloze stroom van gepeup, gefluister en gekraak, of – net als Next Nature – als een hemels koor? De WiFi Angels app laat mensen elektromagnetische stralingen waarnemen door de WiFi-netwerken om hen heen te veranderen in een koor van zingende engelen. Terwijl je je door de stad beweegt en verschillende netwerken passeert, verandert het geluid met je mee. De melodien die worden gecreëerd door terugkerende netwerken, zoals de routers thuis en op het werk, worden herkenbare refreinen. Misschien kom je met anderen samen op drukke plekken om naar de engelenconcerten te luisteren. Of misschien ga je uiteindelijk op zoek naar geïsoleerde gebieden om te genieten van de stilte van een locatie zonder WiFi.

WiFi Angels is te downloaden op alle Android-telefoons. Helaas is de app alleen beschikbaar voor Android, aangezien het iOS van Apple het niet toestaat om de benodigde WiFi-metingen te verrichten.

Sonic Acts

Sonic Acts is een platform voor onderzoek, ontwikkeling, presentatie en reflectie op het snijvlak van kunst en wetenschap, muziek en technologie. Het bevordert cross-sectorale samenwerking, produceert en toont nieuwe werken, genereert kennisproductie en kennisuitwisseling tussen makers, wetenschappers en ontwikkelaars, en draagt met haar programma's bij aan de publieke belangstelling voor e-cultuur. Met haar activiteiten bestrijkt Sonic Acts de hele keten van culturele productie. Om deze te realiseren werkt het platform samen met kunstenaars, grote presentatie-instellingen, kunstacademies, wetenschappelijke instituten en organisaties die dichtbij de makers-praktijk staan. Sonic Acts ondersteunt talentvolle makers, maakt grensverleggend werk toegankelijk en laat vanuit haar innoverende positie kritische geluiden horen. De inhoudelijke focus ligt op culturele, artistieke en maatschappelijke aspecten van de hoogtechnologische en digitale cultuur die de hedendaagse mens omringt.

sonicacts.com

Subsidie €550.000
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Joris Strijbos, IsoScope, 2015, foto's: Jeroen Molenaar

Onderzoeksproject - Dark Ecology

In 2014 initieerde Sonic Acts in samenwerking met Noorse en Russische partners het drie jaar durende onderzoeksproject Dark Ecology in Noord-Noorwegen en Noordwest-Rusland, gericht op onderzoek, transnationale samenwerking en het maken van nieuwe kunstwerken, in Noord-Noorwegen en Noordwest-Rusland. Met Dark Ecology ontwikkelde Sonic Acts een nieuw programmaformat waarmee een vruchtbare en zeer actuele thematiek wordt aangeboord, en waarin kunst, technologie, wetenschap, theorie en maatschappelijke onderwerpen samenkomen: voorbeelden daarvan zijn klimaatverandering, ecologie en economische, culturele en geopolitieke ontwikkelingen.

Dark Ecology culmineert in drie onderzoeksreizen in de Barentsz-regio (een gebied waarin de thematiek van Dark Ecology pertinent zichtbaar is) met een wisselende groep van kunstenaars en onderzoekers die deelnemen aan een programma dat bestaat uit lezingen, presentaties van nieuw werk, concerten, discussies, screenings, performances, wandelingen en rondleidingen die (deels) publiek toegankelijk zijn. Dankzij een zorgvuldige samenstelling vormt zich een eigen 'biotoop': een kleine, tijdelijke gemeenschap waarbinnen het verschil tussen werk en toeschouwer, optreden en publiek, spreker en toehoorder vervalst. De reis is een zorgvuldig samengestelde

totaalervaring, een Gesamtkunstwerk dat de deelnemers actief engageert. Met Dark Ecology formuleerde Sonic Acts een innovatieve dramaturgie, wat belangrijk is voor de betekenisgeving van de betrokkenen.

De groep deelnemers bestond uit professionals in het culturele veld, die de opgedane inzichten zelf weer verder verspreiden. De geproduceerde werken worden breed gedistribueerd in het netwerk van Sonic Acts. De resultaten vinden hun weerslag in het programma van Sonic Acts: een deel van de inhoud van het Sonic Acts festival in 2015 in Amsterdam kwam direct voort uit de eerste editie van Dark Ecology. Zo wordt actief voortgebouwd op het internationale onderzoek en worden de resultaten toegankelijk gemaakt voor een groot Nederlands en internationaal publiek.

BJ Nilsen & Karl Lemieux, unearthed, foto: Pieter Kers

Sonic Acts Festival 2015 - The Geologic Imagination

Het Sonic Acts festival is geworteld in de digitale en technologische cultuur. Van daaruit is de organisatie zich gaan richten op een expanded field van zowel historische als hedendaagse interdisciplinaire kunstvormen die zich niet eenvoudig laten definiëren. De nieuwsgierigheid naar nieuwe ontwikkelingen, een onderzoekende houding, de voorliefde voor het experiment en een interesse in alles dat niet voor de hand ligt heeft het onderzoeksveld in de richting van de wetenschappen geleid, en in de afgelopen jaren nadrukkelijk in de richting van maatschappelijke kwesties die te maken hebben met ecologie, klimaatverandering, de rol van technologie, (post)humanisme en (post)kapitalisme.

In 2015 vond de zestiende editie van het Sonic Acts festival plaats op verschillende locaties in Amsterdam, waaronder Paradiso, de Vondelkerk, Muziekgebouw aan het IJ, OT301, het Amsterdamse havengebied en het Stedelijk Museum Amsterdam. Het festival omvatte een conferentie, tal van performances, de presentatie van (in opdracht gegeven) installaties, masterclasses, workshops en een boek met visuele contributies en artikelen, evenals een in opdracht gegeven compositie.

Elk Sonic Acts festival heeft een thema. Geïnspireerd door de aardwetenschappen zoomde de 2015 editie van het festival, getiteld The Geologic Imagination, in op de planeet Aarde. Een fundamenteel uitgangspunt voor deze editie was de stelling dat er een nieuw geologisch tijdperk is aangebroken: het Antropoceen. Menselijke activiteit heeft de samenstelling van de atmosfeer, de oceanen en zelfs de aardkorst onomkeerbaar veranderd. Deze thematiek put onder meer uit het programma van Dark Ecology en zit dicht op de tijdgeest: ze spreekt tot de verbeelding van publiek en makers en raakt aan zeer actuele onderwerpen. Dit is een open uitdaging aan de verbeeldingskracht van kunstenaars en makers, evengoed als aan die van wetenschappers en theoretici.

Field Recording Workshop door Jana Winderen en BJ Nilsen, 2016, foto: Lucas van der Velden

Sonic Acts Academy 2016

In 2016 organiseerde Sonic Acts voor het eerst de Sonic Acts Academy, een intensief programma van workshops, presentaties, optredens en lezingen dat het rijkgeschakeerde veld van artistiek onderzoek op verschillende manieren belichtte. Uiteenlopende vormen van artistiek onderzoek en de actuele dialoog tussen theorie en praktijk kregen hier een podium. Met de Academy wil Sonic Acts de aandacht richten op de praktijk van makers die op zeer uiteenlopende wijze onderzoek doen en dit tot integraal onderdeel van hun praktijk hebben gemaakt. Hoe doen hedendaagse kunstenaars onderzoek, wat kunnen makers van elkaar leren?

Het programma is open en dynamisch: waar het Sonic Acts festival vooral 'eindproducten' toont, zoomt Sonic Acts met de Academy in op het creatieproces. Dit geeft inzicht in lopend onderzoek en biedt de mogelijkheid om work-in-progress te presenteren en bediscussiëren. Het publiek wordt uitgenodigd om actief deel te nemen door middel van uitgebreide Q&A's, discussieforums en workshops die een breed scala aan disciplines en onderwerpen bestrijken. In het kader van de Sonic Acts Academy werd een kleine uitgave gepubliceerd. Dit 'zine' bevat een verzameling korte essays, manifesten, artist statements en visuele bijdragen van sprekers, kunstenaars en artiesten.

De grote interesse vanuit makers en publiek en de goede bezoekerscijfers van de eerste editie laten duidelijk zien dat er behoefte is aan zo'n programma in Nederland. De Academy zal daarom in de toekomst, alternerend met het festival, tweemaal plaatsvinden.

Steim

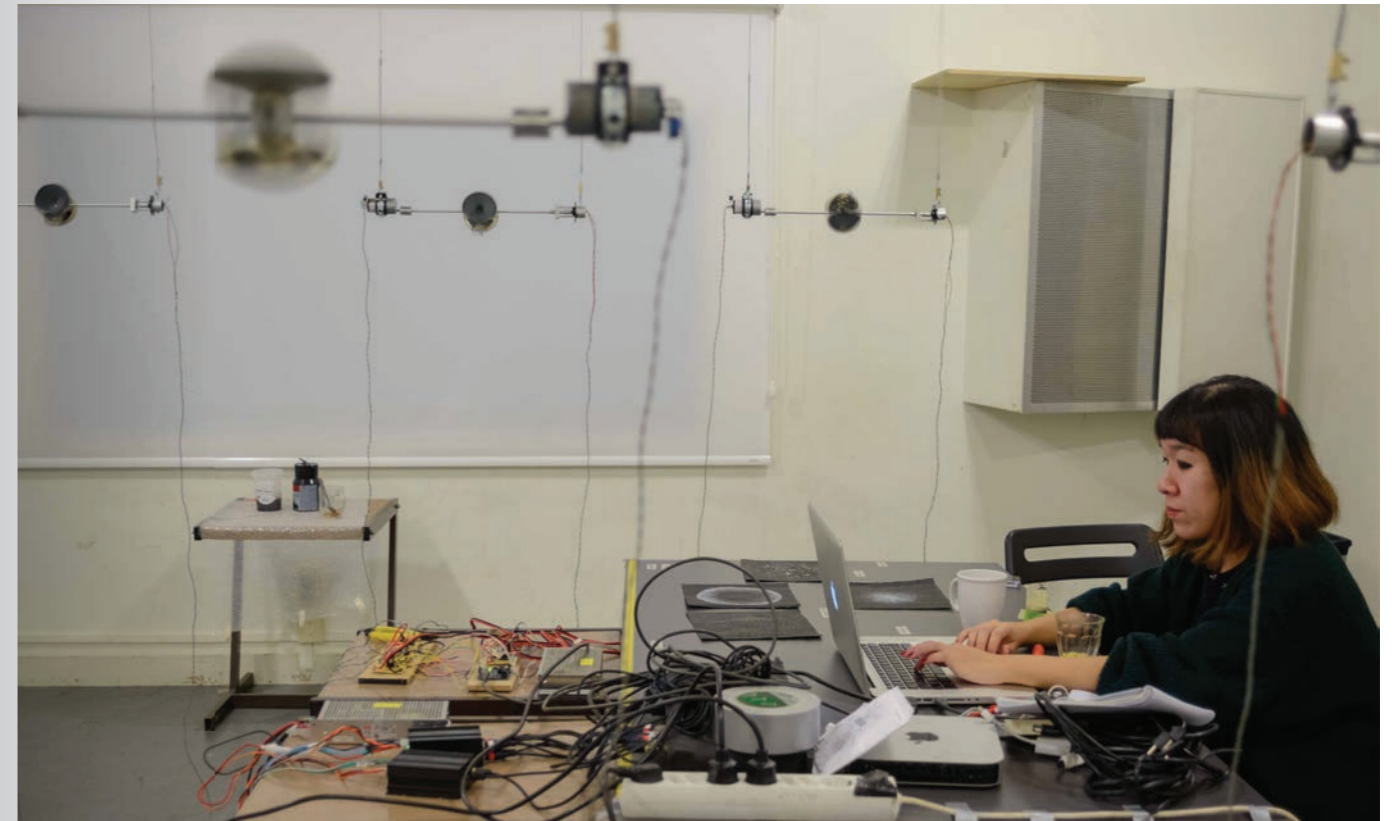
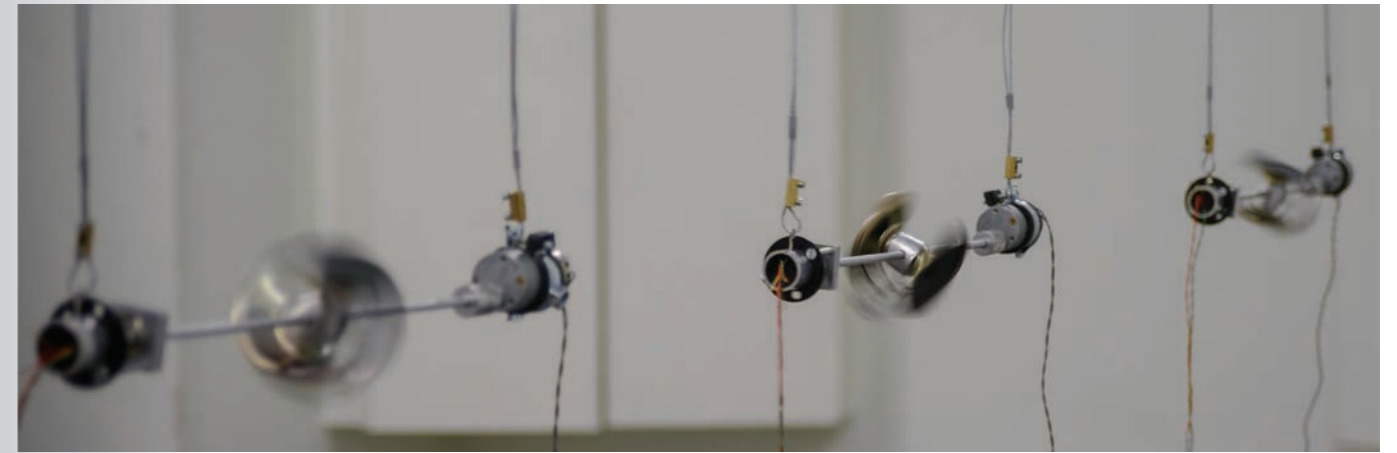
STEIM is een netwerklab voor geluidskunst en elektronische live performance. Sinds de oprichting in 1969 is STEIM altijd een knooppunt geweest voor een internationale gemeenschap van componisten, muzikanten, beeldend kunstenaars en wetenschappers. Hoewel technologie een belangrijke rol speelt in de praktijk van STEIM ligt de nadruk altijd op artistieke resultaten en waarde. Een nieuw elektronisch instrument krijgt pas waarde als het een verschil maakt op een podium, en de betekenis van geluidskunst ligt in de beleving ervan.

STEIM werkt samen met kunstenaars en andere professionals om de grenzen tussen kunst, technologie en samenleving te verkennen. De huidige onderzoeksagenda is gericht op nieuwe contexten voor muziek en geluid: relaties met de fysieke ruimte, muziek en geluid in gebruiksobjecten en de rol van muziek en geluid in andere sectoren van de samenleving zoals zorg en onderwijs. Er wordt op meerdere manieren onderzoek gedaan: vanuit de eigen onderzoeksagenda, ter ondersteuning van makers en in nauwe samenwerking met kennisinstellingen en partners in het (kunst)onderwijs.

STEIM begeleidt kunstenaars die aan hun eigen projecten werken en biedt studiofaciliteiten, een hardware- en een software-werkplaats, en een guesthouse voor kunstenaars die enige tijd bij STEIM verblijven. De ambitie is om vele netwerken van kunstenaars, makers, wetenschappers, studenten, en culturele instellingen te verbinden. STEIM verzorgt een Masteropleiding, 'Instruments and Interfaces', in samenwerking met het Koninklijk Conservatorium Den Haag, evenals onderwijs voor vele andere kunstopleidingen. STEIM werkt nauw samen met het Muziekgebouw aan 't IJ in Amsterdam en met organisaties als Sonic Acts, FIBER en TodaysArt als presentatiepartners voor experimenten in performance- en geluidskunst.

steim.org

Subsidie €520.018
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Foto's: Frank Balde

Onderzoek en geluidskunst van Gabey Tjon à Tham

Gabey Tjon à Tham maakt installatiekunst en woont en werkt in Den Haag. Zij is een goed voorbeeld van een geluidskunstenaar die regelmatig bij en met STEIM nieuw werk creëert en presenteert. Ze experimenteert met de zintuiglijke ervaring van fysieke ruimte door gebruik te maken van kinetische machines, licht en geluid. Uit eenvoudige gedragingen en patronen in de natuur distilleert en construeert ze fundamentele bouwstenen: bewegingen, lichtindrukken, klanken. In haar werk onderzoekt ze relaties tussen mens, natuur en technologie, waarin onvoorspelbaarheid, conflict en harmonie belangrijke thema's zijn. Ze maakt elektromechanische sculpturen die zowel visueel als auditief werken, en op verschillende poëtische niveaus. Vaak zijn dit choreografieën met zowel mechanische als natuurlijke kenmerken: eenvoudig, elementair en sterk de zintuigen prikkelend.

Bij STEIM heeft Tjon à Tham gewerkt aan *The Monads* (2015), een ruimtelijk werk dat bestaat uit een aantal kleine, in de ruimte opgehangen draaiende luidsprekertjes waar de bezoeker tussendoor loopt. Het uitgangspunt voor dit werk was het geritsel van bladeren in de wind: ze deed onderzoek naar natuurlijke en complexe systemen en experimenteerde met feedback en geautomatiseerde compositie. Het werk neemt als geheel veel ruimte in, maar is tegelijkertijd ook

heel intiem, kwetsbaar en bescheiden door de lege ruimtes tussen de elementen. Er ontstaat een minimale klankwereld, waarin het geluid uit de luidsprekers het gevoel van het draaien maar net overstemt. Het werk is eind januari 2016 gepresenteerd tijdens een weekend in het teken van geluidskunst, met ook presentaties van Tom Verbruggen (TokTek) en Pierre Bastien.

Foto: Kristina Andersen STEIM

Foto's: RBMA

Kennis toepassen in Europees onderzoek

GiantSteps is een project, gefinancierd door de EU, waarin verschillende kennisinstellingen, labs, makers en bedrijven samenwerken. Het project richt zich op nieuwe concepten en prototypes voor intelligente en collaboratieve interfaces waarmee elektronische muziek wordt geproduceerd en uitgevoerd. Gebruikmakend van uiteenlopende methoden, technieken en technologieën uit vakgebieden als Music Information Retrieval (MIR) en Human Computer Interaction (HCI) worden digitale tools en analysemethoden ontwikkeld om meer betekenisvolle en intuïtieve interfaces voor muzikale data en kennis te bouwen. Dat gebeurt op drie manieren:

1. het ontwikkelen van muzikale software agents die helpen bij het werken met melodie, harmonie, ritme, structuur en stijl.
2. het ontwikkelen van betere user interfaces voor het (samen)werken aan muzikaal materiaal, die makkelijk te begrijpen zijn voor beginners maar ook goed bruikbaar zijn voor ervaren makers.
3. het ontwikkelen van software voor het analyseren van muziek met behulp van betaalbare en toegankelijke tools en apps.

GiantSteps komt voort uit een sterk consortium met toonaangevende onderzoeksinstituten (Universiteiten van Barcelona en Linz),

bedrijven (Native Instruments en Reactable) en makers (STEIM, Red Bull Music Academy). STEIM speelt in het project een sleutelrol, met onderzoeker Kristina Andersen als 'work package leader' op het gebied van 'expert user involvement': STEIM representeert de wereld van de experimentele makers, die prototypes testen in de artistieke praktijk, ideeën aanleveren voor nieuwe denkrichtingen en hun beeldingskracht aanwenden in de ontwikkeling van nieuwe visies op persoonlijke expressie. Tegelijkertijd zorgen bedrijfspartners Native Instruments en Reactable ervoor dat uitkomsten uit het onderzoek hun plek kunnen vinden in het actuele landschap van commerciële muziektechnologische producten.

Foto's: STEIM

Van muziek naar zorg... en weer terug

In STEIMs experimenten met de context van geluid en muziek speelt de verbinding met andere maatschappelijke sectoren een interessante rol. STEIM doet momenteel onderzoek naar instrumenten voor mensen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking, in samenwerking met Vanboeijen, een grote zorginstelling in Assen. Vanboeijen is erg geïnteresseerd in eenvoudige, toegankelijke muziekinstrumenten voor cliënten met een verstandelijke beperking, zowel voor therapeutische doeleinden als voor het verbeteren van de kwaliteit van hun leven. Voor veel van hun cliënten is muziek het enige medium waarin expressief gecommuniceerd kan worden. Wanneer lichaam, taal en denken beperkt zijn is muziek soms de laatste strohalp.

Dit project dwingt STEIM om helemaal terug te gaan naar de essenties van de beleving van muziek en muzikaliteit. In december 2014 werden de eerste prototypes ter evaluatie aan Vanboeijen overhandigd. Dit resulteerde in een eenvoudige staaf die bij het aanraken en schudden geluid of muziek maakt, zonder dat daarvoor een specifieke techniek moet worden aangeleerd. Wat er is precies gebeurt is programmeerbaar en kan zich in meerdere richtingen ontwikkelen. Ook wordt nog gewerkt aan een versie waarmee personen samen

kunnen spelen met een drietal instrumenten. Dit voorziet in een lang gekoesterde wens van gezinnen om betekenisvolle activiteiten te kunnen uitvoeren tijdens het bezoek aan een familielid.

Dit project is een nauwe samenwerking tussen STEIM en Vanboeijen waarin muzikale, technische en therapeutische kennis samenvloeiën. Wat het project extra speciaal maakt is dat Kassen Oud (een maker uit het STEIM-netwerk) met hetzelfde instrument heeft gewerkt tijdens een clubavond in PIP Den Haag. Een vaste rolstoelgast, die normaal een stille genietter aan de zijlijn is, kon nu zelf actief meedoen en zijn eigen beats produceren. In Ouds woorden: 'Lukasz haalde gewoon even riffs uit die setup die ik nog niet gehoord had. Dat vond ik superinteressant. Vooral ook omdat dat gebeurde na een uurtje oefenen. Wellicht heeft hij niet het IQ, in de traditionele zin van meten, van de gemiddelde mens, maar de impact van het spelen van een instrument leek best vergelijkbaar met die van andere mensen. [...] Dat was ook onwijs motiverend/lonend.'

Submarine Channel

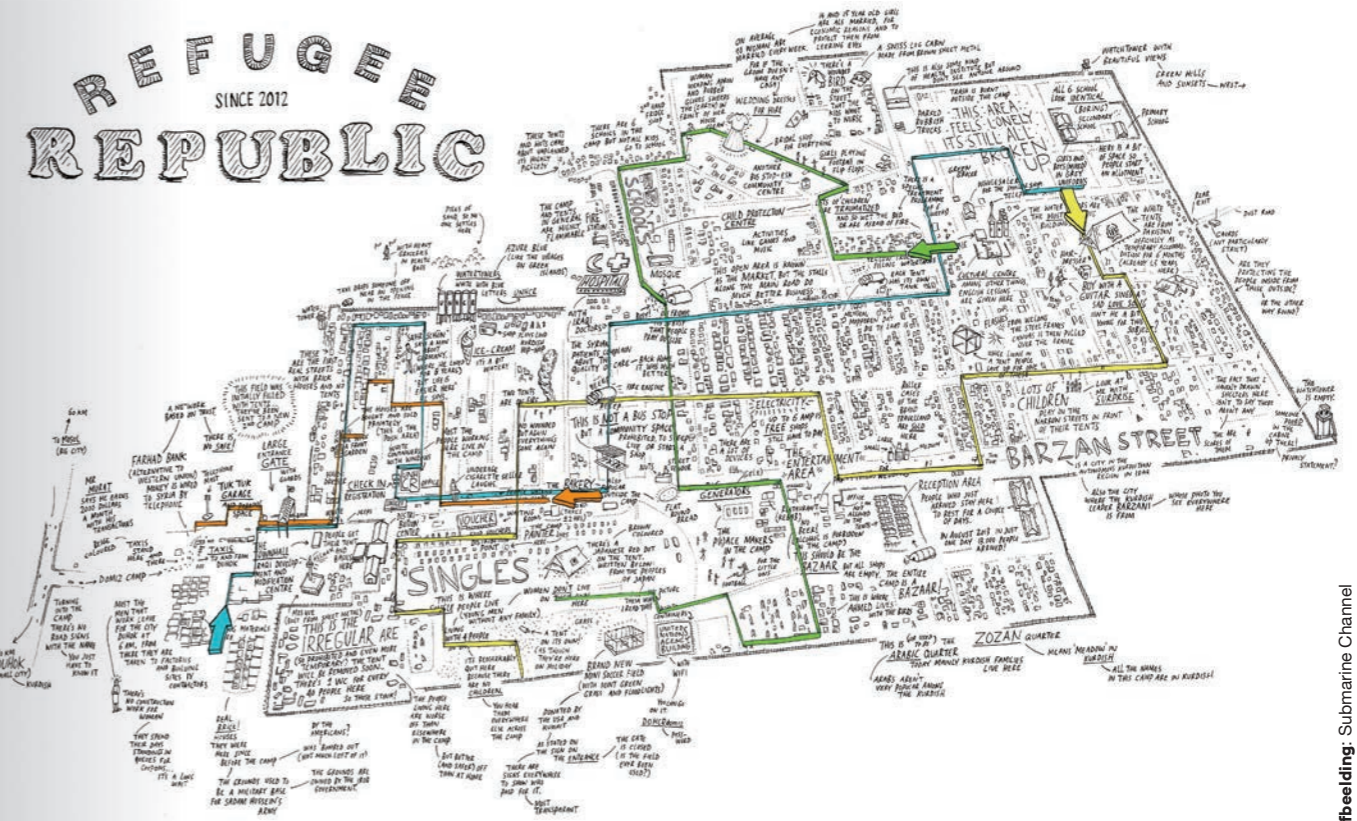
Submarine Channel is een onafhankelijk platform voor de productie en distributie van digital storytelling-projecten. De onafhankelijke uitgangspositie is belangrijk: deze maakt het mogelijk om los van de markt onderzoek te doen naar de culturele potentie van digitale verhaalvormen die de grenzen van disciplines overbruggen, en om daarin risico's te nemen. Submarine Channel onderzoekt samen met makers en publiek nieuwe manieren van mediagebruik en hanteert daarbij een duidelijk kompas.

Submarine Channel gelooft in 'auteurs': kunstenaars en makers die iets te vertellen hebben en het internet i.p.v. kapitaal willen gebruiken om vernieuwende digitale projecten te maken voor een zo breed mogelijk publiek. Er staat een interessante nieuwe generatie makers op, waarmee Submarine graag samenwerkt. De insteek is altijd gelijk: het zoeken naar opmerkelijke verhalen die zowel in vorm als inhoud resoneren met de tijdgeest. De artistieke uitdaging zit in de productie. Hier worden de creatieve mogelijkheden van nieuwe technologieën voor digital storytelling ingezet. Vervolgens richt de strategie voor distributie, marketing en sociale media zich op de relatie met het publiek. Producties worden gelanceerd op de website van Submarine Channel, die een van de belangrijkste distributiekanaalen is voor digital storytelling en zowel nationaal als internationaal als een autoriteit wordt beschouwd.

In de afgelopen vijftien jaar heeft Submarine Channel een vast publiek opgebouwd en ervaring opgedaan met de distributie en marketing van digitale werken. Deze expertise geeft Submarine Channel een unieke, internationaal relevante positie op het gebied van digital storytelling.

submarinechannel.com

Subsidie €600.000
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Afbeelding: Submarine Channel

Refugee Republic

Refugee Republic is een interactieve online documentaire over het dagelijks leven in het Syrische vluchtelingenkamp Domiz in Noord-Irak. Ongeveer 58.000 overwegend Koerdisch-Syrische vluchtelingen hebben hier onderdak gezocht. Geleidelijk transformeren zij het kamp van een tijdelijk onderkomen tot een geïmproviseerde stad waar mensen wonen en werken, naar school gaan, bedrijven starten, trouwen, ruzie maken en plezier hebben.

We kennen allemaal de beelden van vluchtelingen die in erbarmelijke omstandigheden op hulp wachten, maar die beelden laten slechts een gedeelte van de werkelijkheid zien. Wereldwijd wonen vluchtelingen gemiddeld zeventien jaar in een of andere vorm van opvang (bron: Norwegian Refugee Council). Refugee Republic neemt je mee naar de wereld achter de posters van de hulporganisaties, een wereld die maar weinig mensen met eigen ogen hebben gezien. Beeldend kunstenaar Jan Rothuizen, multimediajournalist Martijn van Tol en fotograaf Dirk-Jan Visser onderzochten Domiz tot in de kleinste details. Samen met web developer Aart Jan van der Linden brachten ze het dagelijks leven in het kamp tot leven in een multidimensionale mix van tekeningen, foto's, film, geluid en tekst.

Verken de straten en de steegjes van het kamp door te dwalen door de met soundscapes verrijkte tekeningen, scroll door audiovisuele verhalen en ontmoet een aantal van de bewoners van kamp Domiz. Via de interactieve multimediale kaart leer je onder andere Ahmad kennen, die spijbelt van school omdat hij een vogelwinkeltje is begonnen, loop je een dag mee met de drukbezette besnijdenisarts Shixmous, drink je thee tussen de motorblokken van tuk-tuk garagist Mahmoud en val je stil bij Fatma, die hoopt op een Youtube-deurbraak als zangeres.

Het multimedia-project is in het Nederlands en het Engels beschikbaar op refugee-republic.com

Concept art: Jason Shiga, foto: Fumetto Festival

Tentoonstelling: Motion Comics – The Beginnings

Motion Comics – The Beginnings is de eerste tentoonstelling in Nederland gewijd aan motion comics: interactieve stripverhalen die verrijkt zijn met animatie, muziek en geluidseffecten. De tentoonstelling is onderdeel van de Strijdagen Haarlem en vindt plaats in het ABC Architectuurcentrum van 3 juni tot en met 24 juli 2016.

De tijd is rijp voor een overzichtstentoonstelling over motion comics, want door de komst van *smartphones* en *tablets* groeit het aantal mensen dat strips op een beeldscherm leest. Volgens de samenstellers worden de allermooiste voorbeelden gemaakt door onafhankelijke makers. In hun eentje of in een klein team werken ze aan passieprojecten waarin ze hun liefde voor strips combineren met hun kennis van nieuwe media. De tentoonstelling legt daarom de nadruk op vernieuwende *indie* motion comics. Modern Polaxis bijvoorbeeld: een *alternate reality* comic van de Australische striptekenaar en interactieve designer Sutu (Stu Campbell) waarin een paranoïde tijdreiziger geheime boodschappen in zijn dagboek verstopt. Met behulp van de speciale *augmented reality* app bij het boek zie en hoor je hoe hij de wereld ervaart. Ook is er aandacht voor *The Land of the Magic Flute*, een motion comic op basis van Mozart's *Die Zauberflöte* door regisseur en designer Fons Schiedon.

Naast een vijftiental motion comics, te bekijken op iPads en computers, zijn er andere werken te bewonderen zoals een manshoge tekening van Jason Shiga, die de basis vormde voor zijn interactieve comic *Meanwhile*. Posters lichten toe hoe motion comics tot stand komen en er is een programma met making-of-video's die een kijkje achter de schermen bieden. Sutu komt tijdens de Strijdagen over uit Australië om een workshop motion comics voor Instagram te geven. Daarnaast geeft een aantal makers presentaties: zo zal Gustavo Garcia vertellen over Submarine Channels nieuwste motion comic *Ascent from Akeron*.

Film still: Submarine Channel

EXIT: A Mobile Guide to the Post Apocalypse

EXIT is een interactieve documentaire voor mobiele platforms van regisseursduo Eline Jongma en Kel O'Neill, die gaat over angst voor de toekomst. Als kersverse ouders werden de makers geconfronteerd met existentiële angsten over de toekomst, die als uitgangspunt voor deze documentaire werden genomen. Het project EXIT biedt een ontsnapping aan het doemdenken dat als een rode draad door de hedendaagse populaire cultuur – en daarmee door onze collectieve verbeelding – loopt. EXIT wordt speciaal ontworpen voor smartphones en bestaat uit een serie aan elkaar gelinkte non-fictieverhalen. EXIT biedt hoop en perspectief in barre en donkere tijden, want uit de verhalen spreekt een positieve boodschap: wat voor uitdagingen ons ook te wachten staan, de mensheid zal overleven.

Het eerste hoofdstuk van EXIT, met zombie-survivalkampen voor kids in de VS als onderwerp, werd in maart 2016 gepresenteerd op SXSW (South by Southwest) in Austin, Texas, als onderdeel van de Nederlandse afvaardiging op dit toonaangevende festival (mede mogelijk gemaakt door het Stimuleringsfonds). De lancering van alle afleveringen wordt verwacht in het najaar van 2016. Met hun vorige project, de documentaire en interactieve installatie *Empire*, werden Jongma (NL) + O'Neill (VS) genomineerd voor een Emmy Award.

V2_ Instituut voor de instabiele media

Door haar thematische en interdisciplinaire aanpak verbindt V2_ een uniek netwerk van makers en denkers met elkaar. Er wordt ruimte gecreëerd voor een houding die het ambivalente en instabiele karakter van de technologische cultuur in haar volle complexiteit omarmt, versterkt en tot inzet maakt voor activiteiten. V2_ doet dit vanuit de overtuiging dat veranderingen niet duurzaam zijn, maar altijd weer voor een gezonde dosis frictie zorgen. Dit brengt met zich mee dat naast de vraag 'wat is er mogelijk?' ook altijd de vraag 'wat betekent het eigenlijk als dat mogelijk wordt?' moet worden gesteld.

Kunst en technologie worden als handelende, performatieve media ingezet om de hedendaagse cultuur zowel te analyseren en bevragen als vorm te geven: wat doen dingen met ons, en hoe kunnen we hun betekenis verbeelden? En daar bovenop: hoe kan die verbeelding ons weer nieuwe dingen laten maken? V2_ stimuleert dit onder andere via talentontwikkeling, publicaties en publieksactiviteiten.

V2.nl

Subsidie €700.000
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Foto's: V2_

Talentontwikkeling: Summer Sessions

Tijdens de zomermaanden organiseert V2_ met internationale partners het residency-programma Summer Sessions voor jonge en opkomende talenten in de mediakunst. Uit verschillende landen worden jonge makers uitgenodigd om in een relatief korte periode van zes tot acht weken een nieuw werk te onderzoeken en te ontwikkelen. De Summer Sessions kenmerken zich door een intensief traject waarin de jonge makers van een concept naar een eindresultaat begeleid worden door V2_'s curatoren, project-managers, theoretici en technici. Tijdens dit residency-programma verandert het lab van V2_ in een snelkookpan, waardoor deelnemers stevast boven zichzelf uitstijgen. De deelnemende kunstenaars worden gekozen uit reacties op een *open call* en moeten daarvoor hun project voorleggen en toelichten in een korte videopresentatie.

V2_ ontvangt jaarlijks ongeveer vier tot zes buitenlandse kunstenaars in het Summer Sessionsprogramma, en zendt zelf ongeveer drie of vier Nederlandse kunstenaars naar de internationale partnerorganisaties. Zo wordt de verworven kennis en ervaring gedeeld met de internationale mediasector, en komen de kunstenaars in contact met belangrijke netwerken voor hun verdere ontwikkeling. De resultaten van de Summer Sessions zijn iedere editie weer verrassend en be-

tekenen een grote stap voorwaarts in de professionalisering van de jonge kunstenaars. Ze worden gepresenteerd tijdens de Test_Lab Summer Sessions van V2_. De Nederlandse uitzendingen worden gepresenteerd tijdens Ars Electronica in Linz.

In de afgelopen jaren hebben de volgende partners meegewerkt: Canadian Film Centre, CA; Chronus Art Center, CN; iMAL, BE; LABoral, ES; National Taiwan Museum of Fine Arts, TW; PNEK, NO; TASML, CN; SAT, CA; Baltan Laboratories, NL; George Church Lab van Harvard Medical School, VS; Revolver Galleria, PE; La Casa Ida, PE en UNTREF, AR.

Publicaties

De veelal interdisciplinaire boeken van V2_ ontwikkelen actuele theorieën voor hedendaagse kunst en vormgeving. V2_ werkt vanuit de stelling dat dit soort breed geschakeerde bundels alleen door een kunstorganisatie samengesteld kunnen worden. Onderzoeksgroepen, theoretici, en kunstenaars hebben allemaal een eigen invalshoek op een onderwerp. Een kunstorganisatie heeft geen economisch of politiek belang bij een specifieke richting, en kan daardoor uiteenlopende visies en domeinen aan elkaar koppelen. In 2014 publiceerde V2_ onder meer de boeken *Iedereen een kunstenaar* van Ruben Jacobs en de bundel *Giving and Taking: Antidotes to a Culture of Greed* met bijdragen van onder andere Peter Sloterdijk, Marcel Hénaff, Zygmunt Bauman, Joris Luijendijk, Henk Oosterling en Lars Spuybroek.

Iedereen een kunstenaar

Ooit was persoonlijke authenticiteit het exclusieve domein van de kunsten. Nu, een eeuw later, is authenticiteit zowel een maatschappelijk ideaal als een economisch goed geworden. De creatieve industrie neemt daarbij een centrale positie in: in haar rol als generator van kunstmatige schaarste creëert deze verlangens naar unieke producten, belevenissen en lifestyles. Wat betekent dit allemaal voor het hedendaagse kunstenaarschap? En waarin onderscheidt de kun-

stenaar zich nog, als iedereen creatief en authentiek wordt geacht te zijn in werk en leven?

Giving and Taking: Antidotes to a Culture of Greed

In dit boek stellen we de vraag: wat als de uitwisselingen we economische noemen, deel zouden uitmaken uit van een veel groter, veel ouder en meer diffuus systeem van uitwisseling? Wat als waarde niet door bezit wordt gedefinieerd, maar door circulatie, niet via vraag en aanbod, maar voor eer en schoonheid? Het zou onmogelijk zijn om een kritiek van de politieke economie te ontwikkelen vanuit een politieke of economische visie, omdat er iets in deze notie van waarde volstrekt ontsnapt aan beide disciplines. De crisis binnen onze overheids-, financiële en kennisinstellingen moet niet worden toegeschreven aan een gebrek aan politieke wil, maar aan een gebrek aan eer en glorie: categorieën die sinds oudsher zijn gekoppeld aan concepten als gift en opoffering.

Exhausting a Crowd, project i.s.m. IDFA DocLab, De Brakke Grond en V2_, afbeelding: Kyle McDonald

Tentoonstelling: Data in the 21st Century

De neoliberale overtuiging dat winstbejag de beste manier is om samenlevingen te beheren en ontwikkelen heeft een ongekend verlangen naar abstractie aangewakkerd. Alles wordt in data gekwantificeerd: bij het nastreven van economische efficiëntie is data geld, is data macht, is data alles en is alles data. Toch komt alle data uit een wereld die rommelig, irrationeel, onstabiel en emotioneel is. De opkomst van de zogenaamde big data en van technologieën die in staat zijn om al onze bewegingen, voorkeuren en gedragingen te kwantificeren, hebben laten zien waar de wrijving ligt tussen de onvoorspelbare werkelijkheid waarin we leven en de wens om alles in gegevens vast te leggen. De tentoonstelling *Data in the 21st Century* onderzocht hoe deze wrijving de vorm van onze relatie tot de gegevens verandert en blikt vooruit op hoe deze relatie zich in de toekomst zou kunnen ontwikkelen.

Kunstwerken die in de tentoonstelling te zien waren zijn: *On Broadway* van Daniel Goddemeyer, *Moritz Stefaner*, *Dominikus Baur* en *Lev Manovich*, *I Cannot Not Communicate* van Martin John Callanan, *Internet Machine* van Timo Arnall, *Exhausting a Crowd* van Kyle McDonald, *Nesting Cycle* van PWR Studio (Hanna Nilsson en Rasmus Svensson) en *Opening the Books* van Informal Strategies (Geert

van Mil en Doris Denekamp). De laatste twee werken werden ontwikkeld binnen residencies bij V2_, en van *Exhausting a Crowd* werd in samenwerking met IDFA, De Brakke Grond en The Victoria & Albert Museum een nieuwe, Nederlandse versie geproduceerd.

Waag Society – institute for art, science and technology – is als pionier op het gebied van digitale media actief sinds het begin van het internet. De stichting is uitgegroeid tot een platform voor artistiek onderzoek, een katalysator van experimenten en evenementen en een broedplaats voor culturele en sociale innovatie.

Waag Society zoekt voortdurend actief de maatschappelijke context op, verkent opkomende technologieën en geeft kunst en cultuur een doorslaggevende rol bij het ontwerpen van betekenisvolle toepassingen. Het gaat daarbij niet alleen meer om het internet, maar ook om biotechnologie en de cognitieve wetenschappen: gebieden die een enorme impact hebben op onze cultuur en identiteit. Intuïtief en door nieuwsgierigheid gedreven onderzoek van kunstenaars en ontwerpers staat daarbij voorop. Zij weten namelijk als geen ander technologie te bevragen, de onderste steen boven te krijgen, tegen heilige huisjes te schoppen, verbeelding en fantasie te prikkelen, onverwachte verbindingen tot stand te brengen en bovenal op zoek te gaan naar betekenis.

waag.org

Subsidie €800.000
Deelregeling Meerjarige programma's → Programma 2015 - 2016

Teacher Maker Camp

Jongeren groeien op in een wereld omgeven door technologie. Technologie is zowel lifestyle als commodity geworden. Tegelijkertijd zien jongeren technologie als iets moeilijks en ondoordringelijks, dat buiten hen zelf ligt. Bovendien bepaalt de technologie voor hen de gebruiksmogelijkheden: met deze app doe je zus en met dit apparaat zo. Nederland heeft burgers nodig met 21e-eeuwse vaardigheden zoals mediawijsheid, ICT-geletterdheid, creativiteit, samenwerking en probleemoplossend vermogen en bewust burgerschap. Deze vaardigheden stellen jongeren in staat een actieve rol in de samenleving te spelen, waardoor zij hun leefomgeving en maatschappelijke kansen verbeteren.

In 2015 organiseerde Waag Society voor het eerst een vierdaagse professionaliseringscursus voor leerkrachten en docenten in het makersonderwijs. Hier maken docenten kennis met de nieuwste maaktechnieken, zoals digitale fabricage, 3D-printen, elektronica en programmeren, maar bovenal verruilen ze voor eventjes hun lerarenpet voor die van de leerling. Dat biedt hen de kans om geïnspireerd te raken, te leren en te maken wat ze altijd al hadden willen maken. In het Teacher Maker Camp voor makersonderwijs staan creativiteit, dingen zelf doen, enthousiasme voor het maken en leergierigheid centraal.

Dit inspireert docenten, zorgt ervoor dat ook zij de vaardigheden van de 21e eeuw beheersen, en daagt hen uit om leerlingen beter voor te bereiden op hun toekomst.

Maken heeft bovendien een nieuwe betekenis gekregen. Door het internet zijn nieuwe maakprincipes ontstaan, gebaseerd op openheid, sociale verbondenheid en transparantie. Er ontstaan beroepen op het grensvlak van de virtuele en de fysieke realiteit: de ambachten van de nieuwe eeuw. Door middel van digitale fabricage worden fysieke producten gecreëerd: de volgende fase in de digitale revolutie. Mensen willen steeds vaker zelf betekenis aan producten geven en deze personaliseren. Wanneer mensen hun omgeving actief vorm geven groeit het besef van hun eigen handelingsperspectief, waardoor ook hun ideeën over eigenaarschap en verantwoordelijkheid voor leven en omgeving verder ontwikkelen.

Pet shop

Ze laten zich misschien minder makkelijk knuffelen, maar verder doen ze weinig onder voor grotere huisdieren. Bacteriën, schimmels, gisten en algen: koester ze en er komt een dag dat zij datzelfde voor jou doen. In de Pet shop kopen diervrienden, amateurlaboranten en biohackers voor de prijs van een bioscoopkaartje hun eigen micro-organisme om te bewonderen, bestuderen of gebruiken in eigen experimenten.

Met de Pet shop, voor het eerst geopend tijdens de Dutch Design Week (275.000 bezoekers) en de Museumnacht in 2015, wil Waag Society biotechnologie de wereld in brengen. De life sciences hebben de afgelopen decennia een enorme vlucht genomen. Tot voor kort speelde die revolutie zich uitsluitend af in zorgvuldig afgeschermd universitaire en commerciële laboratoria. Dit veranderde toen biohackers zich ermee gingen bemoeien. Waag Society geeft hun in het Open Wetlab in Amsterdam een plek om te experimenteren met biotechnologie. Nu de mogelijkheden voor ontwerpen met levende organismen steeds verder groeien, raken meer en meer kunstenaars en ontwerpers geïnteresseerd in micro-organismen en biodesign.

Pet shop wil het eigenaarschap van de natuur terugbrengen bij de werkelijke eigenaar. Voor Waag Society past deze missie in een lange traditie van het openbreken van gesloten systemen: in de jaren 1990 was Waag Society met De Digitale Stad bijvoorbeeld een pionier in het ontsluiten van het internet als publiek domein. Daarna deed de organisatie hetzelfde met onder meer software (open source) en hardware (Fablab).

In het Open Wetlab biedt Waag Society workshops aan voor iedereen die wil leren omgaan met apparatuur en biomateriaal. In het Biohack Academy-programma leer je thuis een eigen doe-het-zelf laboratorium op te zetten, waarin je met je micro-huisdieren kunt spelen. In 2016 is de online pet shop geopend, en de fysieke winkel zal opnieuw op enkele spannende locaties in de stad tijdelijk zijn deuren openstellen.

Amsterdam Smart Citizens Lab

Een groeiende groep burgers neemt de toekomst van de omgeving waarin ze leven, werken en spelen in eigen hand. Zij worden slimme burgers door met behulp van nieuwe technologieën verbinding met anderen te zoeken, kennis en ideeën te delen en gezamenlijk de beste manier te bepalen om actie te ondernemen. In het Amsterdam Smart Citizens Lab worden tools en applicaties verkend waarmee gebruikers de wereld om hen heen in kaart kunnen brengen. Wanneer kun je bijvoorbeeld het best een duik nemen in de grachten, wat is de 'gezondste' route naar je werk, en hoe staat het écht met de geluids-overlast in jouw buurt?

Het is steeds gemakkelijker om zelf data te verzamelen, bijvoorbeeld met smartphones en slimme horloges of – goedkoper en spannender – met zelfgebouwde sensoren. In het Smart Citizens Lab onderzoeken burgers, wetenschappers en ontwerpers de potentie van dit soort instrumenten. Wat kunnen we allemaal meten, hoe doen we dat het beste, en – misschien wel het belangrijkste – hoe gebruiken we die zelfvergeerde kennis vervolgens om Amsterdam gezonder of leuker te maken? Waag Society biedt pioniers en enthousiastelingen nu voor het eerst de ruimte om hiermee te experimenteren.

Het programma bestaat uit workshops waarin we iedereen zelf aan de slag gaat. Er worden eenvoudige doe-het-zelf apparaatjes gebouwd, maar ook high-tech sensoren. Deelnemers verzamelen data, zetten deze om in visualisaties en discussiëren over de vraag wat we moeten en kunnen doen met deze nieuwe inzichten? Experts geven aanwijzingen, vertellen over de mogelijkheden, de impact en de relevantie van de zelfmetende burger, of delen specifieke kennis over sensoren, meetstrategieën, visualisatie of andere technische zaken die relevant zijn voor deze experimenten.

Colofon**voorwoord**

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

tekstredactie

Laura Schuster

ontwerp

Studio van Onna

uitgave

© Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, mei 2016

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Postbus 29066
3001 GB Rotterdam
010 436 1600
info@stimuleringsfonds.nl

Bezoekadres
Groothandelsgebouw
ingang c | 5e etage
Weena 723, Rotterdam

www.stimuleringsfonds.nl
twitter.com/StimuleerFonds
facebook.com/Stimuleringsfonds
linkedin.com/in/stimuleringsfonds

Deze uitgave biedt een compact overzicht van de uiteenlopende activiteiten, initiatieven en projecten die worden uitgevoerd door de elf culturele instellingen die in de periode 2015-2016 financiële ondersteuning ontvangen vanuit de deelregeling Meerjarige programma's.

Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie is het cultuurfonds voor architectuur, vormgeving, e-cultuur en alle mogelijke crossovers. Het Stimuleringsfonds ondersteunt (inter)nationale projecten, talenten en sectoroverschrijdende activiteitenprogramma's in de creatieve industrie. Doelstelling is het bevorderen en verdiepen van de professionele ontwerppraktijk binnen de ontwerpende disciplines en het vergroten van de belangstelling voor architectuur, vormgeving en e-cultuur.

stimuleringsfonds creatieve industrie

**architectuur
vormgeving
e-cultuur**

**p.o. box 29066
3001 gb rotterdam**

**groothandelsgebouw
ingang c, 5e etage
weena 723, rotterdam**

**+31 (0)10 436 16 00
info@stimuleringsfonds.nl
www.stimuleringsfonds.nl**